

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

## **Кваліфікаційна робота**

освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,  
спеціальність 072

«Фінанси, банківська справа та  
страхування»

Калачова Дарина Ігорівна

Керівник: Литвин А.В  
кандидат економічних наук

Рецензент: Коваленко Ю.М

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою «\_\_\_\_\_»

Секретар ЕК Донкоглова Н.А.

«\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2021 р.

Київ 2021

# ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u> .....	3
<u>РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ</u> .....	6
<u>1.1. Сутність та основні елементи фінансової стійкості комерційних банків</u> .....	6
<u>1.2. Методи оцінки фінансової стійкості комерційного банку</u> .....	10
<u>1.3 Капіталізація банківської системи як фактор фінансової стійкості банків</u> .....	18
<u>Висновки до 1 розділу</u> .....	22
<u>РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ</u> .....	24
<u>2.1. Фінансово-економічна характеристика державних комерційних банків</u> .....	24
<u>2.2. Аналіз та оцінка фінансової стійкості комерційних банків</u> .....	35
<u>Висновки до 2 розділу</u> .....	47
<u>РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ</u> .....	49
<u>3.1. Особливості побудови та застосування моделі лінійної регресії</u> .....	49
<u>3.2. Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості комерційних банків</u> .....	56
<u>Висновки до розділу 3</u> .....	67
<u>ВИСНОВКИ</u> .....	70
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ</u> .....	74

## ВСТУП

Передумовою повноцінного функціонування ринкової системи господарювання є наявність ефективно діючої і цілісної інфраструктури. Важливе місце серед всіх її складових належить кредитним і фінансовим інститутам, зокрема банкам, фондовим і валютним біржам, страховим, інвестиційним компаніям, кредитним спілкам. Ключовою ланкою серед перерахованих фінансових інститутів є банки. Саме їм належить пріоритетна роль в мобілізації тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання, в напрямку необхідних обсягів грошових капіталів в найбільш прибуткові галузі економіки, що в кінцевому підсумку призводить до підвищення матеріального добробуту населення країни в цілому.

В умовах економічної глобалізації, коли виникають валютні, банківські та фінансові кризи, загострюється питання забезпечення стабільного економічного розвитку, що в значній мірі залежить від надійності банківського сектора. Визначальними факторами при формуванні довіри з боку вкладників, партнерів, інвесторів до банків є їх фінансова стійкість і стабільний розвиток.

**Актуальність теми** полягає в тому, що фінансова стійкість банку є основою його безперешкодної діяльності та розвитку, тому повинна бути не короткочасним здобутком, а стратегічним завданням банків. Від стійкості залежить динамічність ринкових перетворень та конкурентоспроможність організації. Дослідження теми фінансової стійкості комерційного банку дало розуміння того, що в сучасній економічній літературі немає єдиного визначення цього поняття стосовно діяльності банку, що також актуалізує потребу в майбутність наукових розробок в цій сфері.

На думку ряду авторів, стабільність банківської системи певної країни прямо корелює з рівнем розвитку економіки держави. Проблему забезпечення фінансової стійкості комерційних банків вивчали відомі вчені та науковці такі,

як Кован С. Е., Кочетков Е. П., Пономарева М. А., Маклакова Т. Р., Барвинко В. А., Овчинникова О. П., Бец Ю. А., Гумерова Е. Ф., Запольских Ю. А., Довгаль Ю. С., Чамара Р. О., Юрчишена Л. В., Подолян С. В. та інші.

**Мета роботи** полягає в оцінці фінансової стійкості державних комерційних банків України.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні **задачі дослідження**:

- визначити сутність та основні елементи фінансової стійкості комерційних банків;
- визначити методи оцінки фінансової стійкості комерційного банку;
- розглянути капіталізацію банківської системи як фактор фінансової стійкості банків;
- провести фінансово-економічний аналіз діяльності комерційних банків України;
- провести аналіз та оцінку фінансової стійкості комерційних банків;
- визначити особливості побудови та застосування моделі лінійної регресії;
- розробити рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості комерційних банків.

**Об'єктом дослідження** є державні комерційні банки України.

**Предметом дослідження** є фінансова стійкість державних банків України.

В роботі використовувались наступні **методи дослідження**:

- спостереження, сходження від абстрактного до конкретного для виявлення ознак фінансової стійкості та підходів щодо її визначення;
- порівняння, аналіз, синтез, індукцію, дедукцію для аналізу фінансової стійкості державних банків та визначення її основних елементів;
- моделювання для створення моделі.

**Практичне значення одержаних результатів** полягає в тому, що результати роботи та розроблені рекомендації можуть бути використані для

удосконалення управління фінансовою стійкістю державних банків України, оскільки ці банки є системно важливими для всієї банківської сфери. Результати дослідження також будуть важливими для формування і управління кредитним портфелем будь-якого комерційного банку України, зокрема Приватбанк, Ощадбанк, Укрексімбанк.

**Інформаційну базу дослідження** становили положення законодавчих та нормативно-правових актів України з питань банківської діяльності та визначення фінансової стійкості банків, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, монографії, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених з питань оцінки фінансової стійкості комерційних банків, звітність державних банків України та ресурси мережі Інтернет.

**Наукова новизна одержаних результатів** полягає у:

- розширенні теоретичних положень щодо визначення фінансової стійкості комерційного банку;
- визначенні місця фінансової стійкості у діяльності банківської установи;
- визначенні особливостей застосування та побудови моделі системної динаміки;
- розробці рекомендацій щодо підвищення фінансової стійкості комерційних банків України.

# РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

## 1.1. Сутність та основні елементи фінансової стійкості комерційних банків

В економічній літературі існує безліч визначень терміну «фінансова стійкість підприємства». Фінансова стійкість [1] – це фінансовий стан господарюючого суб'єкта, що характеризується сукупністю певних фінансових параметрів, фінансовою незалежністю від зовнішніх кредиторів та змогою організації управляти фінансовими ресурсами, зокрема сумами власних засобів для забезпечення базової діяльності.

М. А. Пономарьова, Т. Р. Маклакова виділяють статичну і динамічну фінансову стійкість:

- 1) під статичною фінансовою стійкістю банку автори розуміють дотримання параметрів діяльності банку (капітал, ліквідність, платоспроможність, прибутковість, рівень проблемних активів тощо) в допустимих межах;
- 2) динамічна фінансова стійкість означає урівноважене і збалансоване зростання позитивних факторів при одночасному зниженні негативних параметрів діяльності банку в межах допустимого ризику відповідно до визначеної системи узгоджених стратегічних і поточних цілей його функціонування в процесі прогресивного розвитку [2, с. 41].

У роботі «Визначення фінансової стабільності» Г. Шиназі сформулював таке визначення фінансової стабільності: «Це стан, при якому фінансова система здатна протистояти шоку і усувати дисбаланси, знижуючи тим самим ймовірність серйозних збоїв» [3].

На думку В. А. Барвінко, фінансова стійкість - це динамічна інтегральна характеристика здатності банку як системи трансформації ресурсів та ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю і мінімальними втратами)

виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища [4, с. 24].

Згідно О. П. Овчинниковою і Ю. А. Бецу [5, с. 56], стійкість банківської системи є комплексною характеристикою. З позиції методології управління стійкістю кредитних організацій слід розглядати в єдності трьох взаємозв'язків:

- в тісній єдності зі стійкістю економіки в цілому та її регіональних сегментів;
- у взаємозв'язку стійкості окремо взятого банку зі стійкістю банківської системи як цілісного утворення;
- з позиції окремо взятого банку, його структури, складеної з певних частин.

Автори під стійкістю банківської системи мають на увазі «здатність виконувати як базові, так і другорядні функції незалежно від характеру зовнішніх впливів».

Згідно з визначенням С. А. Уразовой, під терміном «стійкість» потрібно розуміти «здатність повертатися в стан рівноваги після дестабілізуючого впливу, при цьому параметри діяльності банку повинні коливатися в межах, що визначають область стійкості і виходять за межі допустимих значень даних параметрів та дозволяють банку повернутися в ці межі» [6, с. 30].

Е. Ф. Гумерова і Ю. А. Запольських наполягають на тому, що фінансова стійкість - це здатність банку як системи трансформації власних ресурсів з якомога більшою ефективністю і мінімальним ризиком здійснювати свою діяльність в ринковому середовищі, незважаючи на вплив зовнішніх та внутрішніх факторів [7, с. 292].

Довгаль Ю. С. [8] вважає, що фінансова стійкість комерційного банку – це певний стан банку, при якому він є платоспроможним та ліквідним, має необхідний регулятивний капітал для покриття всіх можливих ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю.

Юрчишена Л. В. [9] стверджує, що фінансова стійкість – це якісна динамічна інтегральна характеристика спроможності банку стабільно здійснювати свою діяльність та забезпечувати цілеспрямований розвиток через зміни ресурсів і зменшення ризиків, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

На сайті Національного банку України вказано, що фінансова стійкість – це стан банку, який характеризується збалансованістю фінансових потоків, достатністю коштів для підтримки своєї платоспроможності та ліквідності, а також рентабельною діяльністю [10].

Провідні світові фінансові організації також дають трактування терміну «фінансова стабільність». Німецький федеральний банк дає наступне визначення фінансової стабільності: «здатність фінансової системи добре виконувати свої ключові макроекономічні функції, особливо в стресових ситуаціях і в періоди структурних змін» [11].

Фінансова стабільність в трактуванні Банку Норвегії виглядає наступним чином: «стан, при якому фінансова система стійка до коливань в економіці, здатна здійснювати посередницькі послуги, проводити розрахунки і перерозподіляти ризики» [12].

Представники Світового валютного фонду під фінансовою стабільністю розуміють здатність фінансової системи одночасно задовільно виконувати ключові функції: розподіляти ресурси між видами діяльності; оцінювати і управляти фінансовими ризиками; абсорбувати несподівані фінансові та реальні економічні виклики»[13].

Узагальнення наданих понять стійкості дає підстави стверджувати, що фінансова стійкість банків - це комплексна характеристика. З позиції методології це означає, що управління фінансовою стійкістю банків слід розглядати у взаємозв'язку трьох основних рівнів:

- 1) Об'єднання з економікою в цілому і регіональними сегментами.
- 2) Взаємозв'язок стійкості конкретного банку та банківської системи загалом.



3) З позиції конкретної банківської установи як важливого компоненту структури банківської системи.

Отже, ми розглянули достатню кількість визначень фінансової стійкості банківської установи, що дає змогу зробити певні висновки щодо розуміння цього поняття вченими-науковцями.

Деякі науковці визначають фінансову стійкість банку у вузькому розумінні, беручи до уваги тільки здійснення умов кредитоспроможності і ліквідності та функції трансформації заощаджень в кредитні розміщення. Інші стверджують, що фінансова стійкість банку проявляється лише під час виникнення несприятливих умов, після чого фінансово стійкий банк повинен відновити попередній стан і продовжити свою діяльність.

Визначення меж фінансової стійкості підприємств відноситься до числа найбільш важливих економічних проблем в умовах конкурентної економіки. Найважливішими елементами фінансової стійкості є платоспроможність, ступінь ліквідності активів, кредитоспроможність (рис. 1.1).

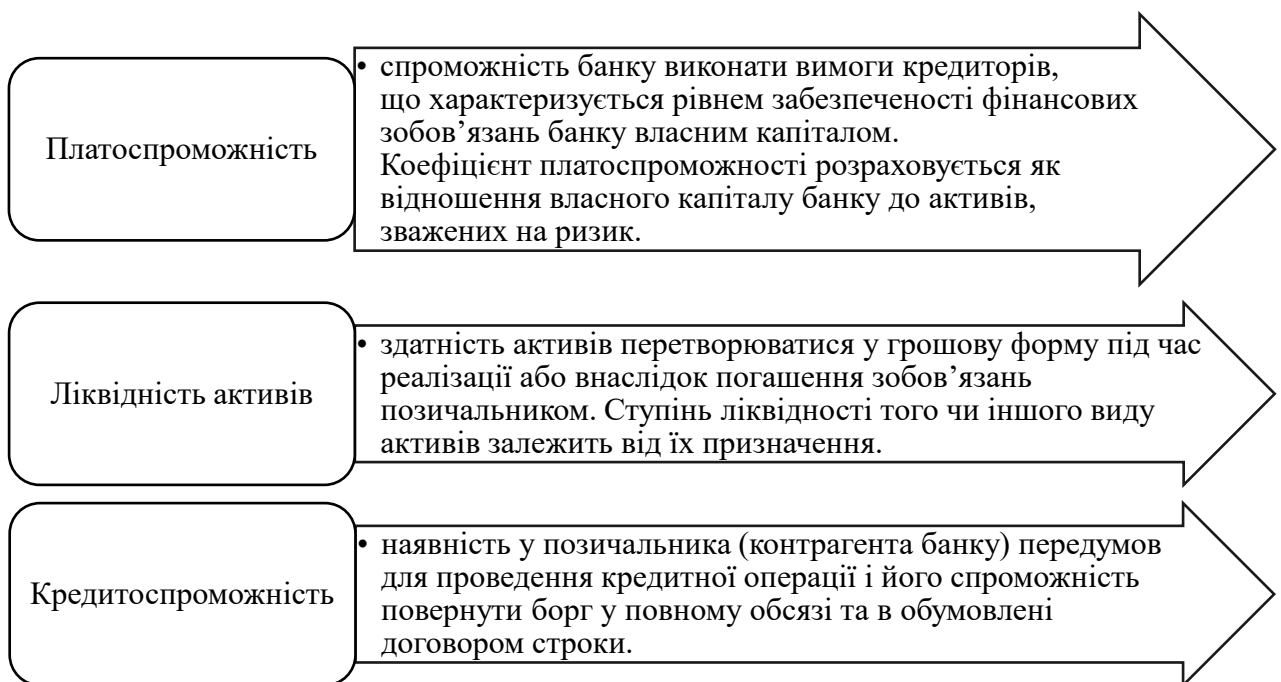


Рис. 1.1. Елементи фінансової стійкості банку

Джерело: складено автором на основі даних [14]

Отже, фінансову стійкість можна характеризувати як з позиції вузького розуміння (ліквідність, платоспроможність банку), так і широкого розуміння – повернення оптимального попереднього стану після впливу негативних факторів. Під поверненням(відновленням) стану мається на увазі спроможність банківської установи повернутися в колишнє положення та продовжити виконувати свої функції і досягати поставлених цілей.

## **1.2. Методи оцінки фінансової стійкості комерційного банку**

Єдиної системи показників, яка б характеризувала фінансову стійкість державного комерційного банку немає, тому аналітики застосовують різноманітні методики. Оцінка фінансової стійкості - це підсистема аналітичної функції управління, що ґрунтується на інформаційній системі банку та здійснюється за допомогою сукупності аналітичних прийомів і способів, які дозволяють визначати вплив факторів на фінансову стійкість і обґрунтовувати відповідні управлінські рішення.

Оцінка рівня ефективності банківської діяльності здійснюється на основі розрахунку показників рентабельності активів, капіталу, доходів, чистої процентної маржі тощо. Важливим є відповідність встановленим НБУ показникам банківської діяльності, щодо ліквідності та достатності регулятивного капіталу [15, с. 73].

У вітчизняній банківській практиці застосування показника достатності (адекватності) капіталу здійснюється відповідно до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні [16], зокрема використовуються нормативи адекватності регулятивного капіталу банку (Н2) та адекватності основного капіталу (Н3).

Згідно ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» значення показника адекватності регулятивного капіталу визначається співвідношення між розміром регулятивного капіталу і сумою активів та позабалансових зобов'язань, зважених на відповідні коефіцієнти кредитного

ризик, та сумою вимог для покриття інших ризиків банку [17]. Нормативне значення нормативу Н2 діючих банків повинно бути більше 10%.

Показник адекватності основного капіталу банку визначається діленням суми основного капіталу до усіх активів банку. Для розрахунку нормативу адекватності основного капіталу загальний розмір основного капіталу коригується (зменшується) на суму:

- недосформованих резервів під можливі збитки за активними операціями банків;
- нематеріальних активів без суми зносу;
- капітальних вкладень у нематеріальні активи;
- збитків минулих років;
- збитків поточного року.

Нормативне значення нормативу Н3 повинно бути більше 7 % [16].

Варто зазначити, що поряд з даними показниками розраховують й інші показники щодо оцінки достатності капіталу. Не заглиблюючись у їхній детальний аналіз, відзначимо, що можуть розраховуватися такі коефіцієнти: мультиплікатора капіталу, фінансового левериджу, іммобілізації капіталу та інші.

Підтримка достатнього рівня власного капіталу комерційними банками є гарантом фінансової стійкості комерційних банків та важливою умовою стабільності банківської системи країни в цілому. Саме тому банківське законодавство країн з ринковою економікою переконливо вимагає, щоб комерційні банки мали чітко визначений обсяг власного капіталу та постійно його нарощували. Слід зазначити, що вітчизняні банки відчують дедалі більшу потребу та постійно намагаються підвищувати рівень капіталізації.

Особливого значення при оцінці рівня фінансової стійкості набуває якість активів та зобов'язань банку, тому детальніше зупинимось на деяких аспектах даних критеріїв. Якість активів комерційного банку характеризується неоднаково, зокрема, визначається дохідність активів, рівень ризику, частка працюючих активів, рівень диверсифікованості, частка непрацюючих та

неприбуткових активів. Таким чином, якість активів оцінюється з позиції рівня ліквідності, ризикованості та рентабельності [15, с. 75].

При оцінці якості активів підвищена увага приділяється аналізу та правильному управлінню кредитним портфелем і портфелем з цінними паперами. Ці параметри вимагають відповідної оцінки з точки зору їх ризикованості. Також потрібно дати оцінку та визначити достатність обсягу сформованих резервів під кредитні ризики. Важливо не тільки кількісне збільшення активів, а й якісні трансформації, наприклад зниження частки непрацюючих та проблемних активів.

Якість зобов'язань комерційних банків визначається стабільністю поповнення ресурсної бази, вартістю залучених коштів, чутливістю до змін процентних ставок і рівнем залежності від позичок на міжбанківському ринку кредитних ресурсів. Зобов'язання банку потрібно аналізувати залежно від термінів залучення та розмірів. Аналіз дозволяє визначити динаміку кожного компонента із набору зобов'язань банку.

Зростання обсягу термінових депозитів підвищує ліквідність банку, однак впливає на зменшення рівня прибутковості. Депозити до запитання є найдешевшим видом залучених джерел, що відповідно позначається на прибутковості банку, однак значна їх кількість може спричинити погіршення ліквідності. Структура залучених та запозичених коштів повинна бути адекватною структурі активів, тобто вони повинні узгоджуватися між собою за строками та сумами розміщення та залучення. Також важливим напрямком в оптимізації структури пасивів є розширення спектра банківських продуктів та послуг [15, с. 77].

Ліквідність відіграє важливу роль як у діяльності комерційних банків загалом, так і в забезпеченні належного рівня їх фінансової стійкості зокрема. Всебічна та чітка оцінка ліквідності комерційного банку дає можливість отримати максимум інформації для аналізу й оцінки фінансової стійкості банку. Дана оцінка викликана необхідністю одержання більш чіткого та

об'єктивного висновку щодо фінансового стану та перспектив розвитку банку для клієнтів, вкладників та кредиторів.

Ліквідність комерційного банку В. Вітлінським розглядається як «здатність перетворювати фінансові чи матеріальні активи у грошові кошти з метою вчасного виконання зобов'язань перед вкладниками» [18, с. 48]. На нашу думку ліквідність – це спроможність банківської установи вчасно і без втрат здійснювати свої обов'язки перед вкладниками і кредиторами.

Управління ліквідністю є одним з ключових завдань фінансового менеджменту банку, а помилки та прорахунки у даній сфері можуть призвести до суттєвих негативних наслідків як для окремого банку, так і для банківської системи загалом. Для управління ліквідністю пропонується використовувати метод розподілу активів чи метод конверсії коштів. Даний метод передбачає чітку відповідність між залученими та розміщеними ресурсами за строками та сумами.

Аналіз ліквідності дозволяє виявити потенційні та реальні тенденції, що свідчать про погіршення ліквідності банківського балансу, провести аналіз факторів, що спричиняють розвиток негативних тенденцій і, відповідно, можливість прийняти адекватні рішення щодо врегулювання ситуації [18, с. 50].

Можна виділити основні цілі аналізу банківської ліквідності, зокрема:

- 1) визначення факторів, що викликають негативні тенденції у ліквідності банку, і зведення їх впливу до мінімуму;
- 2) уточнення системи оціночних коефіцієнтів при розрахунку та нейтралізації даних проблем;
- 3) розробка рекомендацій, що стосуються управління банком та визначення стратегії розвитку з урахуванням результатів аналізу.

З метою контролю за станом ліквідності банків Національний банк установлює такі нормативи ліквідності: короткострокової ліквідності (Н6), коефіцієнта покриття ліквідністю (LCR) за всіма валютами (LCRBB) та в

іноземній валюті (LCRIB), коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) [16].

Підтримка та збереження ліквідності є складним завданням, виконання якого практично завжди може бути досягнуто лише тією чи іншою мірою, оскільки існує обернений зв'язок між рівнем ліквідності та іншою важливою його характеристикою – прибутковістю. Саме від того, наскільки банк зможе вирішити це протиріччя, балансувати між прибутковістю та ліквідністю залежатиме в кінцевому підсумку загальний стан його фінансової стійкості.

Іншим важливим фактором, що визначає та свідчить про стійкий фінансовий стан комерційного банку, є прибутковість. В загальному розумінні прибуток є об'єктивним показником, що характеризує стан життєвого циклу виробничих та фінансових структур в процесі проходження ними кожного етапу їх розвитку: становлення, підйому, зрілості та спаду.

У практичній діяльності для оцінки рівня прибутку комерційного банку використовуються наступні підходи, такі як: аналіз системи фінансових коефіцієнтів, факторний аналіз та структурний аналіз джерел прибутку. Застосування даних прийомів забезпечує достатній рівень аналітичної інформації щодо оцінки впливу рівня прибутковості на фінансову стійкість комерційного банку [18, с. 49].

В процесі аналізу фінансової стійкості банку з точки зору його прибутковості визначається:

- рівень рентабельності активів;
- процентна маржа;
- рівень покриття непроцентних витрат непроцентними доходами;
- дохідність залучених коштів;
- дохідність кредитних операцій;
- інші показники.

Аналіз банківської діяльності з точки зору його прибутковості дозволяє керівництву сформулювати кредитну та процентну політику, виявити менш прибуткові операції та розробити рекомендації щодо отримання більших

доходів. Рішення даних завдань має на меті, яка ставиться перед менеджментом акціонерами банку: досягнути покращення якості активів, знизити вартість пасивів і на цій основі забезпечити приріст капіталу та прибутку, достатніх для здійснення банківської діяльності в динамічних умовах ринкової економіки.

Для визначення рейтингової оцінки банку використовується міжнародна система CAMELSO. CAMELSO – це удосконалена бальна система, яка базується на поєднанні оцінки кількісних та якісних показників, бухгалтерського підходу та професійного судження. Ця система дозволяє зрозуміти загальний стан банку на основі стандартизованих критеріїв, що охоплюють усі напрямки його діяльності [19].

Мета оцінки:

- визначення фінансового стану та ефективності управління банком;
- визначення ефективності контролю та управління ризиками;
- з'ясування недоліків та проблем, які можуть спричинити банкрутство банку та вимагають посиленого банківського нагляду та відповідних заходів для їх усунення.

Рейтингова система CAMELSO базується на оцінці ризиків і визначенні рейтингових оцінок за декількома елементами, наведеними на рис. 1.2.



Рис. 1.2 Компоненти рейтингової оцінки

Джерело: складено автором на основі даних [19]

За такою системою кожен банк оцінюється за сімома компонентами, а комплексна рейтингова оцінка визначається на підставі рейтингових оцінок за кожним із цих компонентів, з урахуванням їх ваги. Кожен елемент рейтингової системи оцінюється за чотирьох-бальною шкалою, де оцінка «1» є найвищою, а оцінка «4» – найнижчою (рис. 1.3).



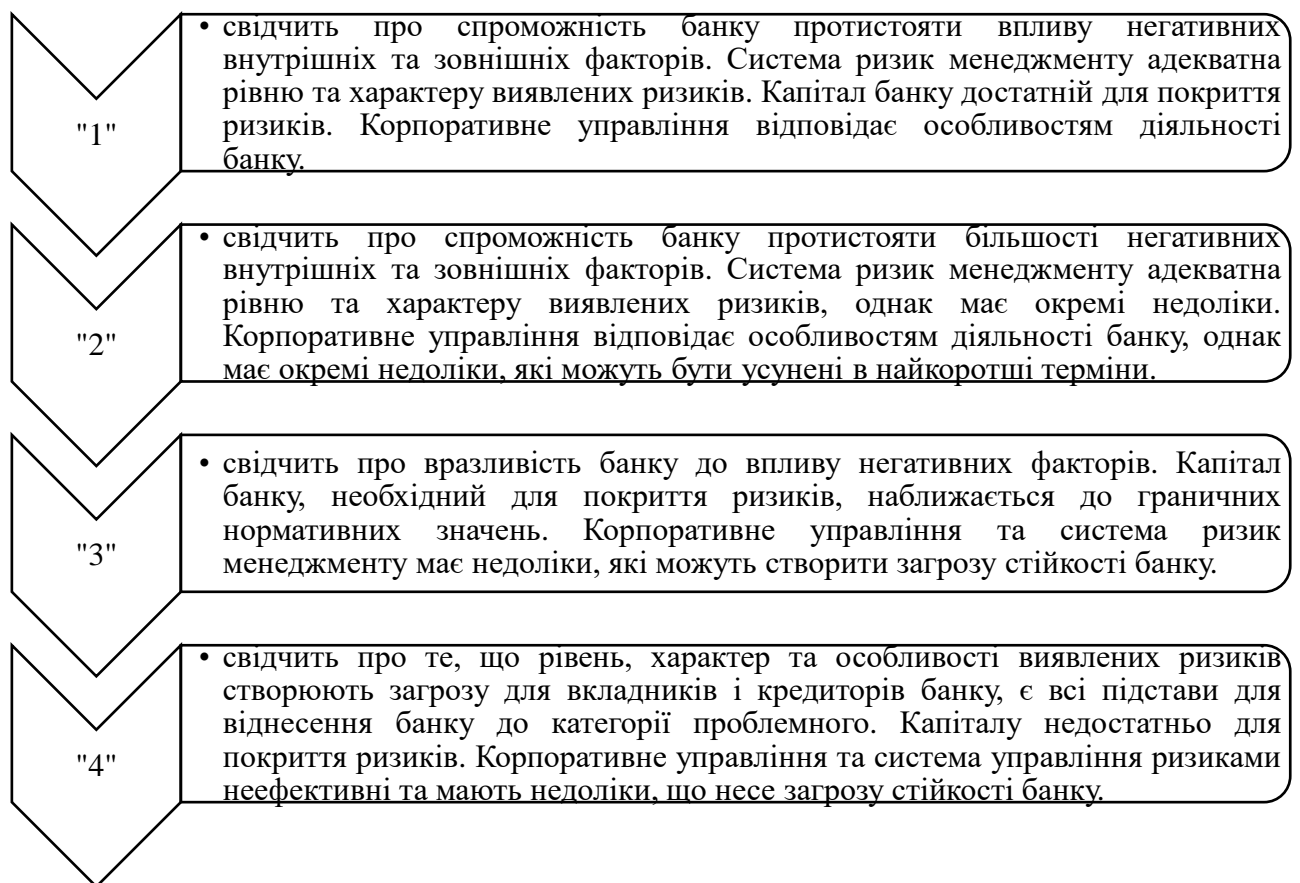


Рис. 1.3. Комплексна рейтингова оцінка банку

Джерело: складено автором на основі даних [19]

Комплексна рейтингова оцінка банку вказує на спроможність банку протистояти негативних зовнішнім та внутрішнім факторам, виявляти ризики. Демонструє достатність капіталу для покриття ризиків, ефективність корпоративного управління. Найнижча оцінка «4» вказує на те, що особливості виявлених ризиків поточних та потенційних є значною загрозою для вкладників і кредиторів банку. Така ситуація говорить про доцільність віднесення банку до категорії проблемного. Капітал не може в повній мірі покрити виявлені ризики, а корпоративне управління є неефективним і має суттєві недоліки. Найнижча оцінка вказує на загрозу фінансовій стійкості банку.

Отже, сукупність розглянутих методів є визначальною при оцінці фінансової стійкості комерційного банку. Необхідно забезпечувати ефективне управління, їх достовірну оцінку та об'єктивний аналіз, досягати оптимальних

пропорцій між ними, що сприятиме реалізації стратегічних і тактичних фінансових цілей банку та належному рівню фінансової стійкості комерційного банку.

### **1.3 Капіталізація банківської системи як фактор фінансової стійкості банків**

Сьогодні однією з головних проблем української банківської системи є підтримка її стабільності, надійності і стійкості для забезпечення економічних суб'єктів достатньою кількістю фінансових ресурсів. Ефективність діяльності банківської системи і здатність протистояти кризовим явищам залежить і від рівня капіталізації. Саме це є основою банківської діяльності, від якості чого залежить не тільки стан фінансового сектора, але і соціально-економічний розвиток країни в цілому.

Капіталізація в банківській діяльності – це процес приєднання до суми основного капіталу норми прибутку відсотка, а також шляхом випуску акцій і інших способів нарощування їх капітальної бази [20].

Зростання капіталізації виступає показником поліпшення фінансового стану банків, а також умовою зміцнення їх фінансової стійкості, фактором підвищення ефективності діяльності. Управління капіталізацією, використання її інструментарію на внутрішньому, регіональному і макроекономічному рівнях - одна з найважливіших фінансово-економічних задач.

Поняття капіталізації, в застосуванні до конкретного банку і всієї банківської системи, має на увазі загальну суму власного капіталу банку і банківської системи відповідно. При цьому часто, коли мова йде про капіталізацію, розглядається проблема ресурсної бази в цілому. У цьому ключі поняття капіталізації виявляється схожим з капіталом, але не тотожне йому: слід розрізняти капіталізацію банку та його ринкову капіталізацію.

Таким чином, капіталізацію банківського сектора можна розглядати в широкому і вузькому сенсі. Широкий підхід передбачає аналіз сукупних

коштів, акумульованих банківською системою. У вузькому сенсі під капіталізацією банківської системи слід розуміти тільки загальний обсяг власних ресурсів банків. Так само під рівнем капіталізації банківської системи розуміється відношення сукупного власного капіталу до активів, зважених на коефіцієнт ризику, або до інших фінансових показників, що дозволяє оцінити ефективність функціонування банку або банківської системи.

Осадчий Є.С. стверджує про важливість капіталізації банківського сектора в сучасних умовах глобалізації: «... сьогодні практично всі країни з активними ринками фінансово-кредитні послуг стали пред'являти банкам і кредитним установам вимоги до їх капіталізації, яка повинна бути адекватною, приймати ризики і забезпечувати здатність компенсувати непередбачені збитки. Як відомо, ефективно керовані фінансово-кредитні установи з адекватної капіталізації найбільш стійкі щодо витрат і в більшій мірі здатні, в порівнянні з недокапіталізованими фінансово-кредитними установами, кредитувати фізичних осіб і суб'єктів бізнесу протягом всього циклу ділової активності» [21, с. 674].

Диба М., Краснова І., Стрижак А. [22] вважають, що капіталізація банку - це процес збільшення капіталу банку за рахунок власного прибутку і зовнішніх джерел для покриття його ризиків і вартості.

Капіталізація банків спрямована на збільшення власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку, емісії акцій, концентрації капіталу і консолідації банків для збільшення його фінансового потенціалу та економічної ефективності [23, с. 21]. Для капіталізації необхідна взаємодія економічних і юридичних відносин з матеріальними і нематеріальними ресурсами в результаті чого відбувається перетворення доданої вартості (прибутку) в банківський капітал за умови подальшої трансформації його в вигляді інвестицій в реальний сектор економіки [24, с. 165].

Капіталізація банківської системи є сукупним механічним збільшенням обсягу капіталу всіх банків, метою якого є підвищення стійкості та конкурентоспроможності банків [25, с. 52]. Однак цей підхід не враховує роль

центрального банку в даному процесі, який є складовим ланкою банківської системи і виконує наглядові, регулятивні і контрольні функції. При цьому діяльність центрального банку в процесі капіталізації особливо важлива. Наприклад, НБУ в законодавчому порядку висуває вимоги до розміру статутного капіталу при створенні комерційних банків. Також НБУ встановлює економічні нормативи банківського капіталу, які зобов'язані дотримувати всі діючі комерційні банки. Крім того, Національний банк може приймати рішення щодо розміру банківського капіталу в залежності від ситуації в економічній сфері України. Такі дії з боку НБУ були особливо необхідні для банківської системи України за останні роки в зв'язку з політичними і економічними обставинами всередині країни.

Стрижак А. стверджує, що «... посилення вимог національного регулятора з приводу достатності капіталу загостило проблему капіталізації банківської системи. Без розв'язання цієї проблеми неможливе повноцінне кредитування і забезпечення економічного розвитку країни» [26, с. 1].

Нарощування обсягів капіталу комерційними банками необхідно, з одного боку, для забезпечення їх надійного і стабільного функціонування, мінімізації ризиків. Іншими словами для запобігання кризових проявів в банківській діяльності. Також капіталізація банківської системи необхідна для розширення активних операцій комерційних банків, покращення фінансової стійкості, конкурентоспроможності, зміцнення довіри клієнтів до банківських установ і стимулювання соціально-економічного розвитку країн в цілому.

Капіталізація банківської системи визначає надійність і фінансову стійкість банків, їх здатність виконувати свої функції, захищеність вкладів населення, підприємств і держави.

Зарубіжний досвід підвищення капіталізації банківських систем свідчить про те, що зростання капіталу банків є позитивним фактором, який певним чином впливає на економічну систему країни, фінансово підтримуючи її функціонування. У банків з високим рівнем капіталізації значні інвестиційні можливості, вони більш ефективно виконують функцію перерозподілу

фінансових ресурсів в національній економіці за рахунок стійкості до проявів економічної нестабільності. І навпаки, недокапіталізовані банки схильні до значно більших ризиків банкрутства в разі погіршення макроекономічних умов в ринковій економіці.

Низька капіталізація банківського сектора країни обмежує можливості стійкого і стабільного розвитку. Таким чином, капіталізація по суті, є не кількісною, а якісною проблемою. При цьому її цілі наступні:

- 1) досягнення величини капіталу, необхідної для протистояння кризовим явищам в економічній сфері, а також забезпечення стабільності і надійності банківського сектора;
- 2) дотримання вимог Національного банку України;
- 3) посилення конкурентоспроможності банків, розвиток ринку банківських послуг і підвищення довіри клієнтів;
- 4) здатність ефективної взаємодії з суб'єктами економіки та стимулювання соціально-економічного розвитку країни.

Виходячи з вищевикладеного, на нашу думку можна виділити такі функції капіталізації банківської системи:

- 1) мобілізаційна - забезпечення банківського капіталу, необхідного для реалізації кредитно-інвестиційної діяльності комерційними банками;
- 2) захисна - дотримання вимог центрального банку, а також захист інтересів вкладників і кредиторів банківських установ;
- 3) стабілізаційна - здатність банківської системи протистояти кризовим потрясінням;
- 4) стимулююча - сприяння розвитку економічних суб'єктів і соціально-економічному розвитку країни в цілому.

Таким чином, капіталізація банківської системи - це процес збільшення сукупного капіталу комерційних банків відповідно до встановлених вимог НБУ з метою протистояння кризовим явищам, посилення конкурентоспроможності, а також стимулювання розвитку країни в цілому.

Капіталізація банків є одним із вагомих чинників, які забезпечують можливість банківської системи реалізовувати вагомий вплив на економіку, мінімізуючи при цьому фінансові ризики і відповідно підтримуючи стабільність та надійність банківських установ. Продуктивне функціонування банківської системи залежить від рівня її капіталізації [27].

### **Висновки до 1 розділу**

Фінансова стійкість комерційного банку – це спроможність комерційного банку в будь-який момент, володіючи потрібним рівнем ліквідності та достатністю основного капіталу, зберігати основні параметри діяльності такі, як прибутковість і капітал та виконувати основні функції акумулювання грошових коштів клієнтів: розміщення їх в кредити та інші працюючі активи.

Підтримка достатнього рівня власного капіталу є гарантом фінансової стійкості комерційних банків та важливою умовою стабільності банківської системи країни в цілому. Саме тому банківське законодавство країн з ринковою економікою переконливо вимагає, щоб комерційні банки мали чітко визначений обсяг власного капіталу та постійно його нарощували. Слід зазначити, що вітчизняні банки відчують дедалі більшу потребу та постійно намагаються підвищувати рівень капіталізації.

Визначення основних параметрів діяльності банку дозволяє зрозуміти рівень його конкурентоспроможності та надійності. До них належать ліквідність, прибутковість, рентабельність та здатність мінімізувати ризики. Оцінивши фінансову стійкість банку можна зрозуміти яке місце банк займає на ринку, чи керівники ефективно управляють капіталом та чи є він надійним для клієнтів і може впливати на економіку.

Капіталізація є одним з головних факторів, що впливають на спроможність банківської системи країни здійснювати суттєвий позитивний вплив на економіку, збільшувати банківські послуги, не допускаючи при

цьому великих ризиків і зберігати надійність системи. Капіталізація здійснює вплив на забезпечення платоспроможності організації, рівень надійності і прибутковості банківської установи.

Зростання капіталізації є основною передумовою масштабного залучення вітчизняних банків у соціально-економічний розвиток країни. Підвищення рівня капіталізації вітчизняних банків посилить їх конкурентоспроможність на світовому фінансовому ринку і забезпечить стабільність та надійність усієї економіки України на шляху інтеграції у світове господарство.

## **РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ**

### **2.1. Фінансово-економічна характеристика державних комерційних банків**

Державні банки займають вагомую частку в банківській системі України як за активами, так і кількістю клієнтів. Фінансова стійкість цих банків може як позитивно, так і негативно впливати на банківську систему загалом. Особливістю державних банків є те, що головний акціонер та вищий орган управління – Кабінет Міністрів України. Кабмін здійснює управління корпоративними правами держави в банку.

АТ КБ «Приватбанк» є лідером на ринку банківської діяльності та найбільшим за розміром активів вітчизняним банком. Він розпочав свою діяльність 19 березня 1992 року [28].

Місія банку: надаючи найкращі якісні фінансові послуги, сприяти розвитку економіки, росту бізнесу та здійснення мрій індивідуальних клієнтів.

Органи управління: Загальні збори акціонерів (вищий керівний орган Банку). Наглядова рада Банку обирається загальними зборами акціонерів. Правління Банку є виконавчим органом Банку, який здійснює контроль за його поточною діяльністю.

Контролюючі органи: Ревізійний комітет здійснює нагляд за фінансово-господарською діяльністю відділень та представництв Банку. Органом оперативного контролю Наглядової ради є Служба внутрішнього аудиту. Структура корпоративного управління наведена в Додатку А.

Банк включає в себе такі основні сегменти банківської діяльності:

- роздрібна банківська діяльність – відкриття та ведення поточних та ощадних рахунків фізичних осіб, залучення депозитів, інвестиційно-ощадні продукти, послуги з відповідального зберігання цінностей,



обслуговування кредитних та дебетових карток, споживчого та іпотечного кредитування, а також похідні фінансові інструменти;

- обслуговування клієнтів малого та середнього бізнесу (МСБ) – надання банківських послуг приватним підприємцям або юридичним особам по прямому дебетуванню рахунків, обслуговуванню поточних рахунків, залученню депозитів, надання кредитних ліній у формі «овердрафт», надання кредитів та інших видів фінансування, а також операції з іноземною валютою та похідними фінансовими інструментами.

АТ КБ «Приватбанк» у 2019 році займав значне становище на ринку: сукупна частка державних банків становила 55,2% та 61,4% відповідно у чистих активах та депозитах фізичних осіб. Одним з головних факторів зростання чистих активів банківської системи у 2019 році було збільшення високоліквідних активів (+82 млрд. грн.) та інвестицій у цінні папери (+58 млрд. грн.).

Кредитний портфель банківської системи зменшився на -7,6%, насамперед за рахунок зменшення кредитного портфеля юридичних осіб до -97 млрд. грн. (10,6%). Кредитний портфель фізичних осіб збільшився на 10 млрд. грн. (5%). Зростання кредитного портфеля Банку становив +9 млрд. грн. (19%), що є результатом розвитку кредитування:

а) юридичні особи (+2,5 млрд. грн. чистий кредитний портфель) за рахунок традиційних продуктів (кредитні лінії, інвестиції) та розвиток інноваційних продуктів (КУБ);

б) фізичні особи (+7,5 млрд. гривень чистого кредитного портфеля) за рахунок карткових продуктів (картка «універсальна») та продуктів іпотечного кредитування та лізингу.

Незважаючи на настільки значне збільшення кредитного портфеля, його якість значно покращилась завдяки процесам управління ризиками: рівень кредитоспроможності за 2019 рік склав 27,1% (-700 в. п. від показника 2018 року). Кредитний ризик у 2019 році також був нижчим, ніж у 2018 році, - 1,3% (-70 процентних пунктів до 2018 року). (Додаток Б)

Фінансовий аналіз є як елементом фінансового управління, так і основою фінансової діяльності будь-якого комерційного банку. Проведемо аналіз фінансово-економічних показників за даними Міністерства фінансів України та фінансової звітності АТ КБ «ПриватБанк» за 2019-2020 рр. (Додаток Б) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Ключові показники балансу АТ КБ «ПриватБанк»**

	31.12.2019	31.12.2020	Відхилення	
млн грн			Абсолютне	Відносне
Чисті активи, усього	282 037	314 106	32 069	9,2%
Загальні активи, усього	525 248	552 058	26 810	5,0%
Грошові кошти та їх еквіваленти	22 345	28 601	6 256	11,9%
Кредити та заборгованість клієнтів	52 020	61 033	9 013	2,1%
у т. ч. кредити та заборгованість юр. осіб	13 044	14 883	1 839	1,2%
у т. ч. кредити та заборгованість фіз. осіб	38 976	46 150	7 174	2,4%
ОВДП	168 720	140 199	-28 521	-5,2%
Зобов'язання, усього	250 575	259 577	9 002	8,0%
Кошти, отримані від НБУ	9 817	7 721	-2 096	0
Кошти банків	195	201	6	387,7%
Кошти клієнтів	224 952	231 386	6 435	5,7%
у т. ч. кошти суб. госп. та небанк. фін. установ	47 392	50 195	2 803	12,5%
у т. ч. кошти фізичних осіб	177 382	181 013	3 631	4,1%
Статутний капітал	206060	206060	-	-
Власний капітал, усього	31 462	54 529	23 067	15,5%
Прибуток/(збиток) після оподаткування	12 798	32 609	-	-

Джерело: складено автором на основі даних [29]

З таблиці 2.1 зрозуміло, що Приватбанк активно розвивається та шукає шляхи зменшення ризиків і збільшення прибутку. Чистий прибуток збільшився більш як в два рази. Зросли й чисті активи на 32069 млн грн. Збільшилась сума кредитів клієнтів та коштів клієнтів і банків.

Ключовими в діяльності банку є фінансові, трудові та технологічні ресурси. Джерелами фінансових ресурсів для банку є:

А) Капітал, що складається з основного капіталу та резервних фондів. Враховуючи збитки, понесені в минулі роки внаслідок трансакцій колишніх

вигідних власників, банк накопичив дефіцит, який покривається внесками в основний капітал.

Б) Кошти клієнтів, з яких наприкінці 2020 року, приблизно 50% складали поточні високо-диверсифіковані рахунки, в основному рахунки фізичних осіб.

В) Кошти міжбанківського ринку та рефінансування НБУ. Банк не покладається на цей вид ресурсів у своїй політиці управління ліквідністю, використовуючи їх лише у виняткових випадках та в обмеженій кількості.

Інформація про кредити та заборгованість наведена на рисунку 2.1.

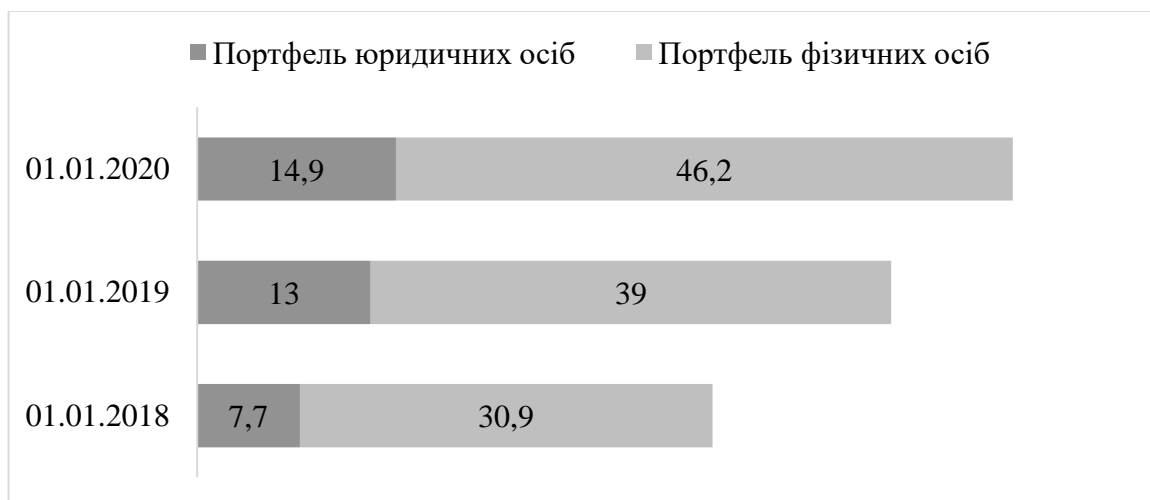


Рис.2.1 Кредити та заборгованість АТ КБ «Приватбанк», млрд грн  
Джерело: складено автором на основі даних [29]

З рисунку зрозуміло, що портфель фізичних осіб значно переважає. У 2019 році показник становив 46,2 млрд грн, а портфель юридичних осіб всього 14,9. В порівнянні з початком 2018 року портфель юридичних осіб збільшився майже вдвічі, а фізичних на 15,3 млрд грн.

Інформація про кошти клієнтів банку наведена на рисунку 2.2.

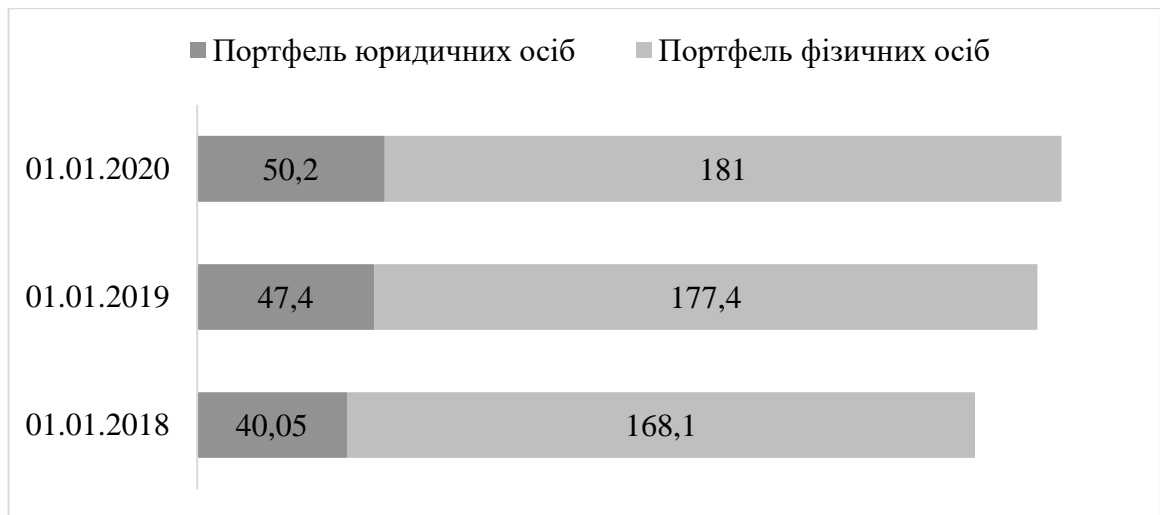


Рис.2.2 Кошти клієнтів АТ КБ «Приватбанк», млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних [29]

З рисунку зрозуміло, що основні клієнти Приватбанку – фізичні особи. В 2019 році портфель фізичних осіб становив 181 млрд грн, а юридичних лише 50,2 млрд грн.

Другий банк, який аналізується – АТ «Ощадбанк», що належить до системно важливих банків України та посідає друге місце серед банків України за розміром активів. Банк також посідає перше місце за величиною чистого кредитного портфеля. Ощадбанк є найбільшим комерційним банком за пасивами в корпоративному секторі та другим за пасивами в роздрібному секторі. Це один з найбільших банків в Україні за кількістю відділень і другий за розмірами інфраструктури карткового бізнесу (кількість банкоматів та платіжних терміналів).

Відповідно до своєї бізнес-моделі Ощадбанк є універсальним банком, який надає пріоритетне значення розширенню роздрібного, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу. Станом на кінець 2020 року розподіл активів Ощадбанку є наступним:

- 46% – інвестиційний портфель (переважно цінні папери);
- 26% – кредитний портфель;
- 28% – інші активи.

Кредитний портфель представлено насамперед заборгованістю корпоративних клієнтів – 80%, а також фізичних осіб – 12% та клієнтів ММСБ – 8%. Портфель строкових депозитів на 83% складається з коштів фізичних осіб, на 11% – з коштів клієнтів ММСБ та на 6% – з коштів клієнтів корпоративного бізнесу. Більша частина процентних доходів Ощадбанку формується за рахунок кредитів, наданих юридичним особам, та інвестицій у цінні папери. (Додаток В)

У 2019 році відбулося оновлення складу наглядової ради Ощадбанку. Наглядова рада складається з дев'яти членів, з яких шість є незалежними, а три – представниками держави. Вищим органом управління є Кабінет Міністрів України, який здійснює управління корпоративними правами держави в банку. Наглядова рада здійснює управління банком та контролює і регулює діяльність правління з метою виконання стратегії розвитку. Наглядова рада не бере участі у поточному управлінні банком. Правління — виконавчий орган, що здійснює поточне управління діяльністю банку. Організаційна структура Ощадбанку наведена в Додатку А.

Основні продукти АТ «Ощадбанк» наведені на рисунку 2.3.

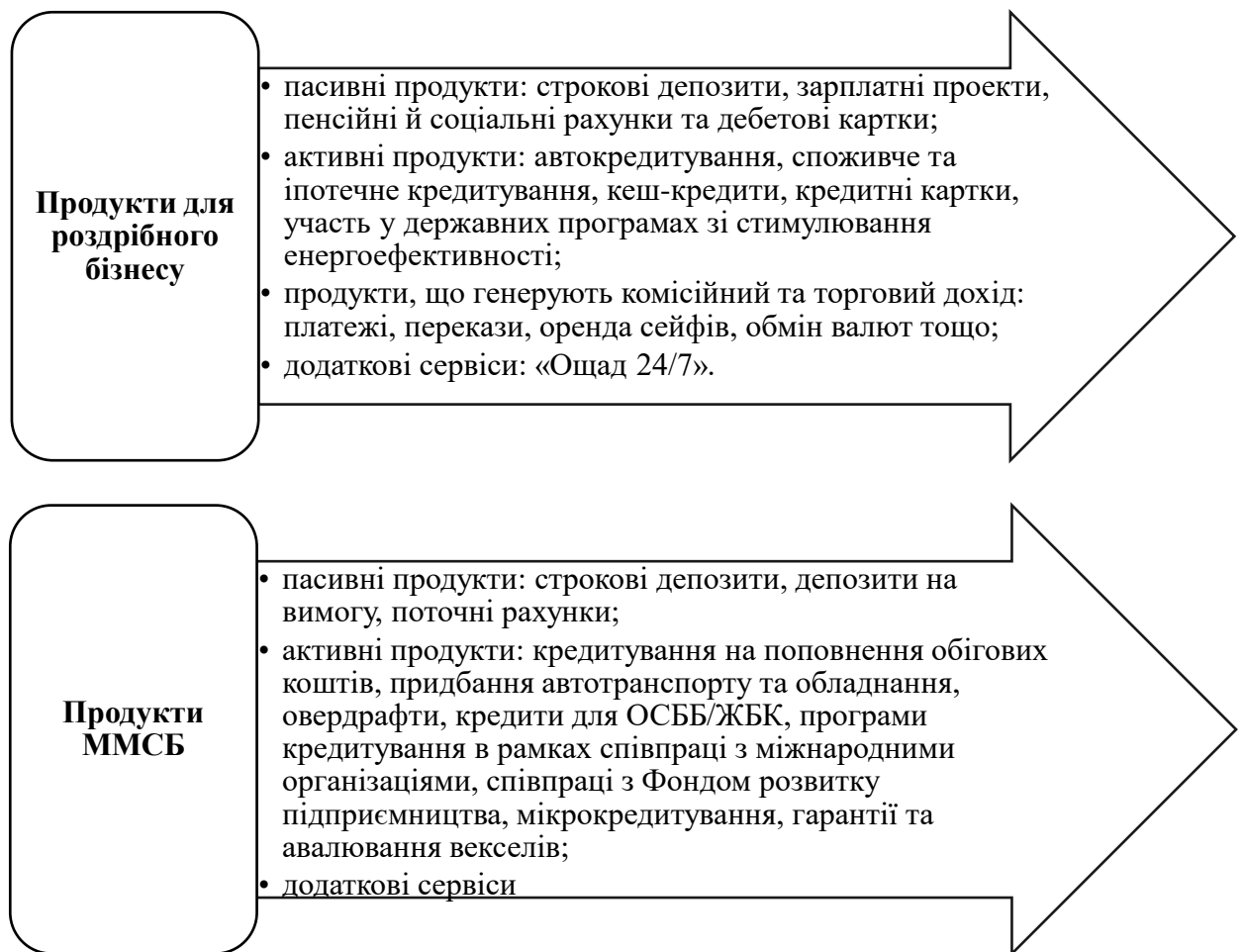


Рис. 2.3 Продукти для бізнесу і населення АТ «Ощадбанк»

Джерело: складено автором на основі даних [30]

Основні показники балансу АТ «Ощадбанк» наведені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Ключові показники балансу АТ «Ощадбанк»**

	31.12.2019	31.12.2020	Відхилення	
млн грн			Абсолютне	Відносне
Чисті активи, усього	218 431	250 487	32 056	19.4%
Загальні активи, усього	291 011	314 296	23 285	14.5%
Грошові кошти та їх еквіваленти	10 635	36 724	26 089	207.2%
Кредити та заборгованість клієнтів	67 543	65 168	-2 375	0.0%
у т. ч. кредити та заборгованість юр. осіб	62 131	57 604	-4 527	-0.4%
у т. ч. кредити та заборгованість фіз. осіб	5 412	7 564	2 153	3.6%
ОВДП	96 614	83 198	-13 416	-3.8%
Зобов'язання, усього	199 888	231 292	31 404	21.1%
Кошти, отримані від НБУ	0	0	0	0.0%
Кошти банків	6 382	4 237	-2 145	-7.6%
Кошти клієнтів	151 448	198 809	47 361	23.2%

Продовження таблиці 2.2

у т. ч. кошти суб. госп. та небанк. фін. установ	41 576	82 083	40 506	78.1%
у т. ч. кошти фізичних осіб	94 821	104 813	9 992	4.8%
Статутний капітал	49473	49473	-	
Власний капітал, усього	18 543	19 195	652	2.4%
Прибуток/(збиток) після оподаткування	162	277	-	-

Джерело: складено автором на основі даних [31]

З таблиці 2.2 видно, що чисті активи банку зросли на 32 056 млн грн. Зросли готівкові кошти та кошти клієнтів. Однак, зменшилась сума кредитів і заборгованості клієнтів на 2375 млн грн за рахунок юридичних осіб. Прибуток банку зріс з 162 млн грн до 277 млн грн.

Інформація про кредити та заборгованість наведена на рис. 2.4.

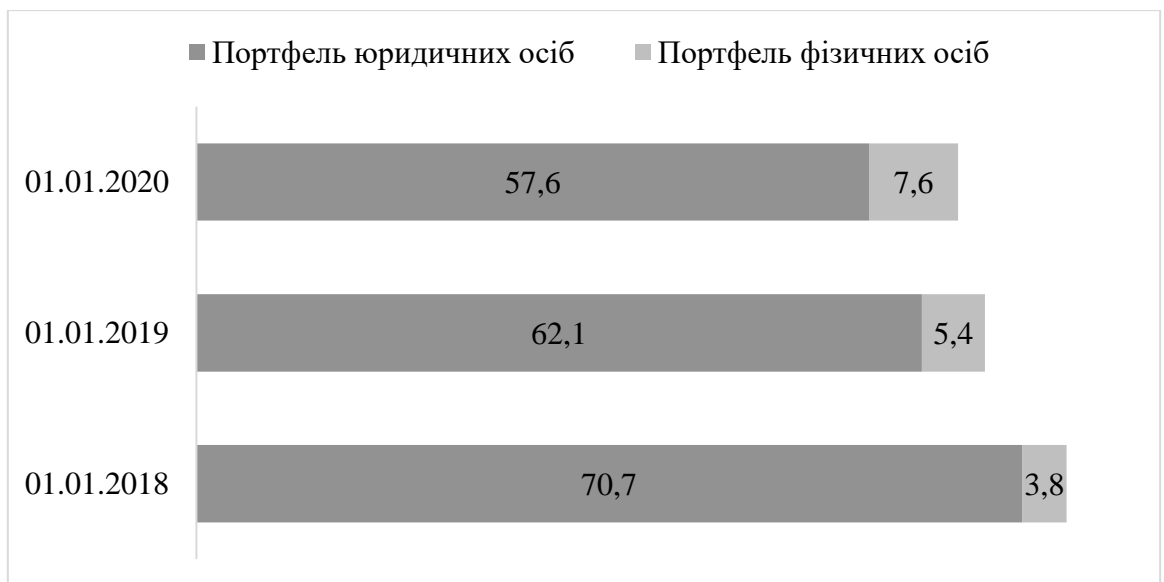


Рис. 2.4 Кредити та заборгованість АТ «Ощадбанк», млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних [31]

З рисунку зрозуміло, що на відміну від Приватбанку, Ощадбанк націлений на роботу з юридичними особами. Портфель юридичних осіб становить 57,6 млрд грн у 2020, а фізичних – 7,6 млрд. грн. Однак, спостерігається тенденція до зменшення портфелю юридичних та зростання портфелю фізичних осіб.

Розглянемо співвідношення коштів юридичних та фізичних осіб на рисунку 2.5.

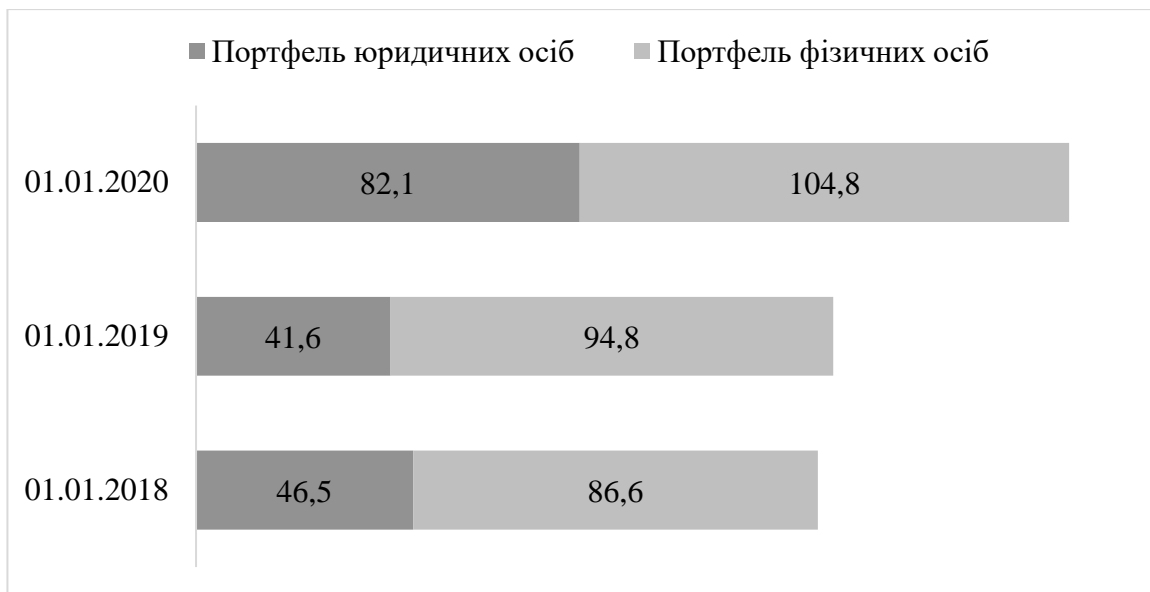


Рис. 2.5 Кошти клієнтів АТ «Ощадбанк», млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних [31]

З рисунку видно, що кошти фізичних осіб переважають. Спостерігається тенденція до збільшення портфелю юридичних і фізичних осіб. На початок 2019 року портфель фізичних осіб становив 86,6 млрд грн, а у 2020 – 104,8 млрд грн. Щодо юридичних осіб, то цей показник на початок 2019 року становив 46,5 млрд грн, а вже у 2020 82,1 млрд грн.

«Укресімбанк» було засновано у 1992 році. Станом на 31 грудня 2019 року 100% статутного капіталу «Укресімбанку» належить державі в особі Кабінету міністрів України [32].

Головна функція «Укресімбанку» - є сприяння, від імені Уряду, обслуговуванню кредитних договорів, що підписані Урядом України та урядами інших держав. «Укресімбанк» виступає агентом Уряду України та обслуговує кредити від іноземних фінансових установ у відповідності до зазначених договорів.

Основними продуктами та послугами банківської установи є:

- кредити;
- депозити;



- розрахунково-касове обслуговування;
- операції з використанням платіжних карток;
- операції з цінними паперами;
- документарні операції;
- факторинг;
- послуги з використанням дистанційних систем обслуговування («Клієнт-банк», інтернет-банкінг, мобільний банкінг).

Укресімбанк у 2019 році мав достатній рівень власного капіталу, успішно використовував диверсифіковані джерела фінансування для створення надійного запасу ліквідності, вчасно і в повному обсязі забезпечив погашення залучених ресурсів. У 2020 ж році, Укресімбанк зазнав рекордного збитку у розмірі 5,6 мільярдів, зайнявши перше місце рейтингу найзбитковіших банків України.

Основні показники балансу АТ «Укресімбанк» наведені в таблиці 2.3.

*Таблиця 2.3*

**Ключові показники балансу «Укресімбанк»**

	31.12.2019	31.12.2020	Відхилення	
млн грн			Абсолютне	Відносне
Чисті активи, усього	161 625	141 251	-20 375	-1,4%
Загальні активи, усього	231 958	202 922	-29 036	-1,2%
Грошові кошти та їх еквіваленти	4 195	5 203	1 008	-19,4%
Кредити та заборгованість клієнтів	72 479	53 482	-18 997	-14,9%
у т. ч. кредити та заборгованість юр. осіб	72 296	53 292	-19 004	-14,9%
у т. ч. кредити та заборгованість фіз. осіб	183	190	7	-3,9%
ОВДП	54 935	41 501	-13 433	-0,2%
Зобов'язання, усього	153 184	131 385	-21 799	-1,4%
Кошти, отримані від НБУ	0	16	16	100,0%
Кошти банків	1 872	760	-1 112	-41,5%
Кошти клієнтів	79 947	75 339	-4 608	-3,0%
у т. ч. кошти суб. госп. та небанк. фін. установ	47 201	42 229	-4 973	-1,2%
у т. ч. кошти фізичних осіб	26 193	25 779	-414	3,8%
Статутний капітал	38730	38730		-
Власний капітал, усього	8 441	9 866	1 425	-1,1%
Прибуток/(збиток) після оподаткування	852	(56)	-	-

Джерело: складено автором на основі даних [33]

З таблиці видно, що більшість показників фінансового стану Укрексімбанку знизились. На 20 375 млн грн зменшились чисті активи та на 18 997 млн грн кредити та заборгованість клієнтів.

Інформація про кредити та заборгованість клієнтів показана на рис. 2.6

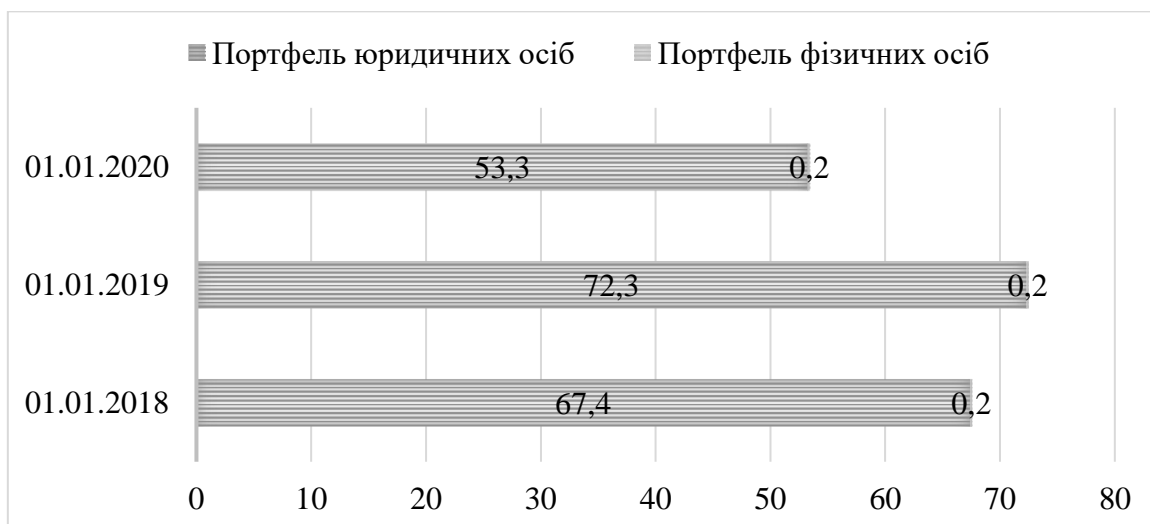


Рис. 2.6 Кредити та заборгованість АТ «Укрексімбанк», млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних [33]

З рисунку видно, що основна сума кредитів і заборгованості юридичних осіб. Портфель фізичних осіб становить всього 0,2 млрд грн.

На рисунку 2.7 розглянемо дані щодо суми коштів клієнтів в банку у розрізі юридичних та фізичних осіб.

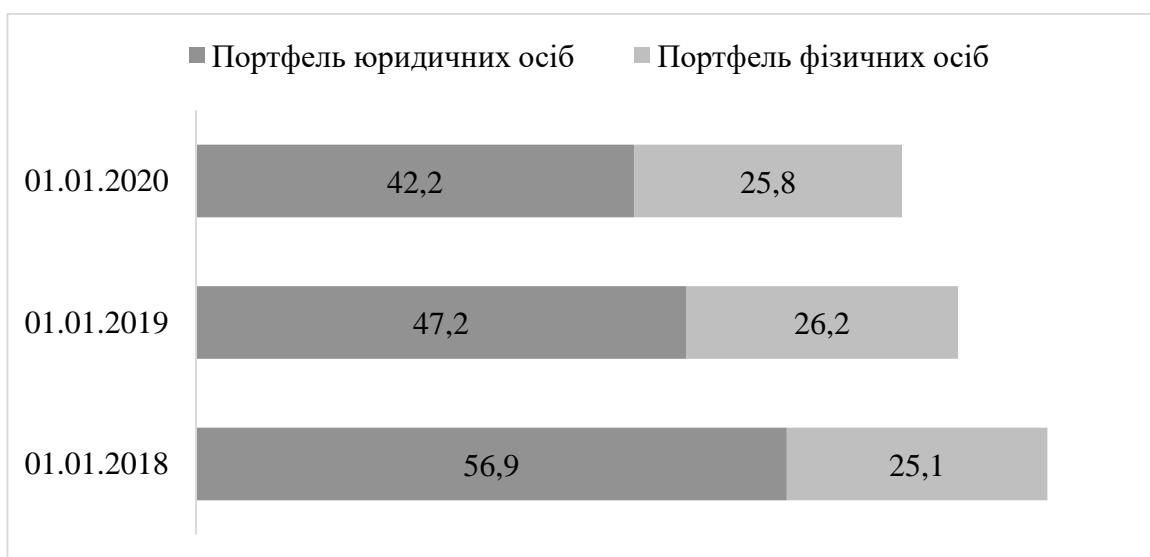


Рис. 2.7 Кошти клієнтів АТ «Укрексімбанк», млрд грн

Джерело: складено автором на основі даних [33]

З рис. 2.7 видно, що портфель юридичних осіб значно переважає портфель фізичних. Однак, за аналізований період кошти юридичних осіб зменшились на 14.7 млрд грн, а фізичних незначно збільшились.

## 2.2. Аналіз та оцінка фінансової стійкості комерційних банків

Для аналізу фінансової стійкості необхідно розрахувати показники, які найбільше за все впливають на фінансову стійкість банку. До них належать ліквідність, рентабельність та адекватність капіталу (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

### Показники фінансової стійкості банків

Показник	Розрахунок
Адекватність капіталу банків	Усього власного капіталу / Усього активів
Ліквідність банків	Високоліквідні активи / ( Кошти банків + Кошти юридичних осіб + Кошти фізичних осіб )
Чиста процентна маржа	Чистий процентний дохід / Чисті активи
Рентабельність активів банків України (ROA)	Чистий прибуток (збиток) банку / Усього активів
Рентабельність капіталу банків України (ROE)	Чистий прибуток (збиток) банку / Усього власного капіталу

Джерело: складено автором на основі даних [34]

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу – економічний норматив Н2, встановлений Національним банком України, що відображає здатність банку своєчасно та в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку [35].

Норматив запроваджено з ціллю запобігання надмірному перекладанню банком кредитного ризику на клієнтів банку.

Норматив Н2 - це співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів і певних позабалансових інструментів, зменшених на суму створених

відповідних резервів за активними операціями та на суму забезпечення кредиту безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у вигляді застави майнових прав і зважених за ступенем кредитного ризику. Нормативне значення коефіцієнта Н2 - не менше 10%.

Станом на 31 грудня 2020 досліджуванні банки дотримувалися вимог Національного банку України щодо нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2) (табл. 2.5).

*Таблиця 2.5*

**Аналіз дотримання нормативу достатності регулятивного капіталу  
банками**

	Приватбанк			Ощадбанк			Укрексімбанк		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
Регулятивний капітал, млн грн	35 257	19 224	19 556	18 132	12 356	13 201	15 049	13 691	11 147
Коефіцієнт достатності капіталу, %	28,09	19,98	17,46	19	13,13	13,56	23,27	20,2	12,75

Джерело: складено автором на основі даних Додатків Б, В, Г

Зважаючи на те, що мінімальне значення нормативу достатності регулятивного капіталу 10% можемо стверджувати, що станом на кінець 2020 р. всі аналізовані банки дотримувались встановленого значення. Водночас збільшився розмір регулятивного капіталу банків. Лідером за показниками є Приватбанк.

У 2020 коефіцієнт достатності капіталу становив 28,09%, а капітал зріс на 16 033 млн грн. Коефіцієнт достатності капіталу Ощадбанку збільшився на 5,87%, а регулятивний капітал зріс на 5 776 млн грн. Також спостерігається тенденція Укрексімбанку до зростання та коефіцієнт достатності капіталу в межах норми.

Простежимо динаміку показника адекватності регулятивного капіталу вітчизняних комерційних банків за 2018-2020 рр. на рис. 2.8.

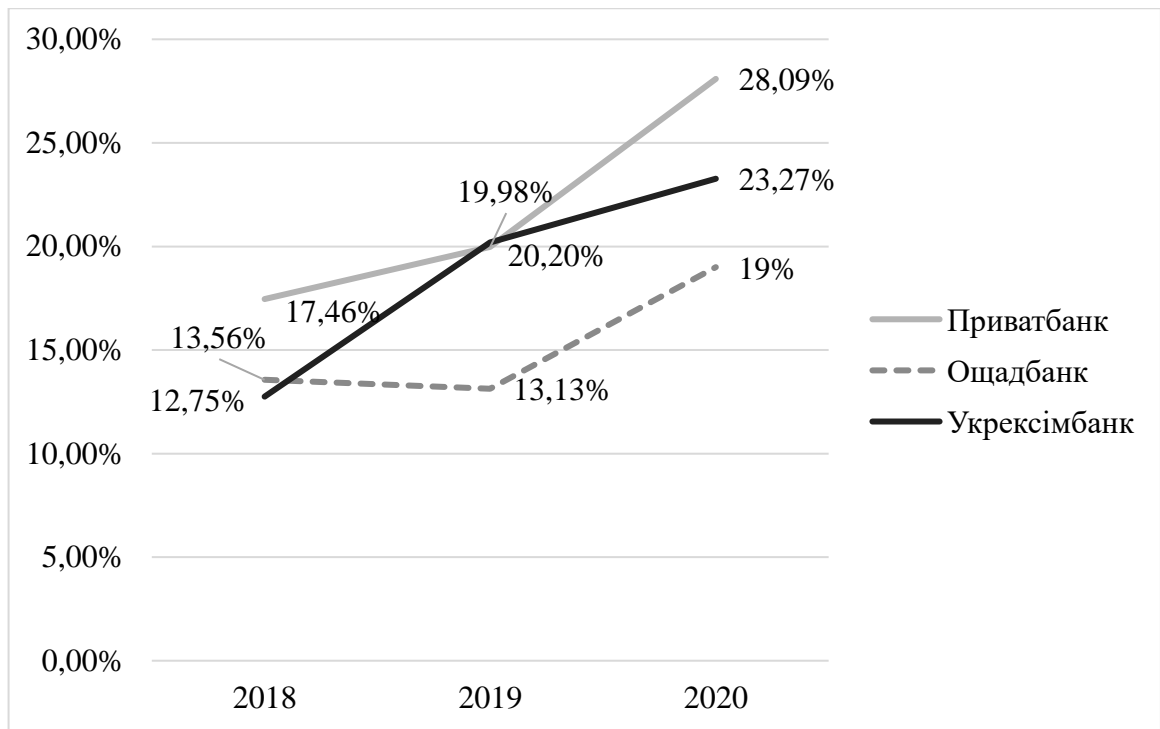


Рис. 2.8. Динаміка показника адекватності регулятивного капіталу, %  
Джерело: складено автором на основі даних Додатків Б, В, Г

З рисунку видно, що показник достатності регулятивного капіталу збільшився в усіх аналізованих установах. На це вплинуло посилення вимог Національного банку України та здійсненням ефективних антикризових заходів комерційними банками.

Важливим фактором для стабільної діяльності банку є достатня ліквідність. Ризик ліквідності - імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності Банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань у належні строки.

Стратегічними завданнями політики банків є: підтримання показників ліквідності на рівні вище нормативного, мінімізація ризику ліквідності шляхом підтримання достатнього обсягу високоякісних ліквідних активів як можливого джерела забезпечення на випадок реалізації стресових ситуацій, лімітування залучених коштів шляхом формування диверсифікованої ресурсної бази тощо. Банк прагне підтримувати стабільну базу фінансування,

розвивати джерела ресурсів, зокрема за рахунок коштів юридичних та фізичних осіб.

Контроль ризику ліквідності реалізується через дотримання як регуляторних норм по показниках ліквідності короткострокової і LCR так і лімітів та вимог за показниками розривів ліквідності, обсягу високоякісних ліквідних активів, концентрацій джерел фінансування. Оцінка ліквідності банків включає певні коефіцієнти ліквідності, встановлені НБУ (табл. 2.6).

*Таблиця 2.6*

### Оцінка ліквідності банків України

	Приватбанк			Ощадбанк			Укрексімбанк		
	2020	2019	2018	2020	2019	2018	2020	2019	2018
Н6 «Норматив короткострокової ліквідності»	92,92%	100,41%	97,74%	64,84%	80,50%	85,55%	84,32%	112,50%	122,71%
LCRBB – 100% за всіма валютами	278,23%	268,26%	263,61%	360,03%	295,98%	313,58%	342,83%	839,04%	584,18%
LCRIB– 100% в іноземній валюті	218,17%	307,71%	102,03%	232,97%	157,37%	172,68%	370,85%	567,70%	234,71%

Джерело: складено автором на основі даних Додатків Б, В, Г

В таблиці 2.6 показано значення нормативів, які встановлені Національним банком України щодо ліквідності банків. Норматив короткострокової ліквідності (Н6), який розраховується як відношення ліквідних активів до зобов'язань зі строком погашення до одного року. Мінімальне значення повинно бути не нижче 60%. Значення цього нормативу Приватбанку становило 92,92% на 31 грудня 2020 року (на 31 грудня 2019 року: 100,41%). Ощадбанк теж дотримувався норми: 64,84% у 2020 році і 80,5% у 2019. Укрексімбанк виконував нормативи з суттєвим запасом – 84,32% у 2020 році і 112,5% у 2019.

Коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR) Приватбанку складав 278,23% за всіма валютами (LCRBB) та 218,17% в іноземній валюті (LCRIB) на 31 грудня 2020 року (на 31 грудня 2019 року: 286,26% та 307,71% відповідно) при встановленому НБУ значенні нормативу не менше 100% за всіма валютами

(LCRBB) та в іноземній валюті (LCRIB) (на 31 грудня 2018 року: не менше 80% за всіма валютами (LCRBB) та 50% в іноземній валюті (LCRIB)).

Ощадбанк протягом аналізованих років теж дотримувався нормативу LCRBB – 360,03% у 2020 році і 295,98% у 2019. Щодо Укрексімбанку, то LCRBB становив 342,83% у 2020 році, в порівнянні з 839,04% у 2019. LCRIB, в іноземній валюті – 567,7% у 2019 і 370,85% у 2020 р.

Отже, аналізовані банки дотримуються встановлених НБУ нормативів. По деяких показниках значення значно більше, ніж встановлені норми. Можна стверджувати, що управління банків ефективно контролює ліквідність та постійно підтримує достатній запас первинної (каса, коррахунок в НБУ та коррахунки в інших банках) та вторинної (портфель ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) ліквідності. Значний обсяг ліквідних активів дає можливість покрити відтоки коштів клієнтів, без загрози для роботи та розвитку організації.

Для оцінки фінансової стійкості, прибутковості діяльності потрібно застосовувати показники (коефіцієнти) ліквідності та рентабельності.

*Таблиця 2.7*

### **Розрахунок показників ліквідності та рентабельності**

	Приватбанк			Ощадбанк			Укрексімбанк		
Показник	2018, %	2019, %	2020, %	2018, %	2019, %	2020, %	2018, %	2019, %	2020, %
Коефіцієнт ліквідності	9,93	12,36	14,78	7,45	19,21	20,35	5,57	7,57	8,31
Чиста процентна маржа	6,02	6,35	7,37	2,5	2,2	2,1	1,18	0,8	0,75
Рентабельність активів (ROA)	4,6	10,53	12,76	0,07	0,1	0,15	0,53	0,05	0,05
Рентабельність капіталу (ROE)	40,7	59,8	68,4	0,87	1,3	13,9	10,1	0,7	0,2

Джерело: складено автором на основі даних Додатків Б, В, Г

Коефіцієнт ліквідності за аналізований період збільшився у всіх банків, що вказує на достатню ліквідність та ефективне управління високоліквідними активами – грошовими коштами та коштами клієнтів.

Рентабельність активів (ROA) дозволяє оцінити діяльність керівництва банківської установи, оскільки демонструє ефективне управління активами банку. Оптимальне значення нормативу – від 1% і вище. Як видно з таблиці 2.7 лише Приватбанк перевищує оптимальне значення. Показники Ощадбанк і Укрексімбанк недостатні, а значення останнього знизилось за останні роки на 0,48%, що вказує на неефективне управління активами.

Така ж ситуація з показником рентабельності капіталу. Оптимальне значення ROE – 5% і більше. Приватбанк перевищив це значення в декілька разів – 68,4% у 2020 р. Ощадбанк не перевищив 2% поріг, а значення ROE Укрексімбанку знизилось з 10,1% до 0,2%.

Чиста процентна маржа, ще один показник фінансової стійкості вказує на можливість банку одержувати стабільний дохід. Мінімальне значення не має бути нижчим ніж 4,5%. Показники Ощадбанку і Укрексімбанку значно менші за це значення та мають тенденцію до зниження. Приватбанк у 2020 році підвищив значення цього показника на 1,02% до 7,37%.

Один з ключових показників діяльності будь-якої організації – чистий прибуток. Розглянемо динаміку цього показника на рис. 2.9.



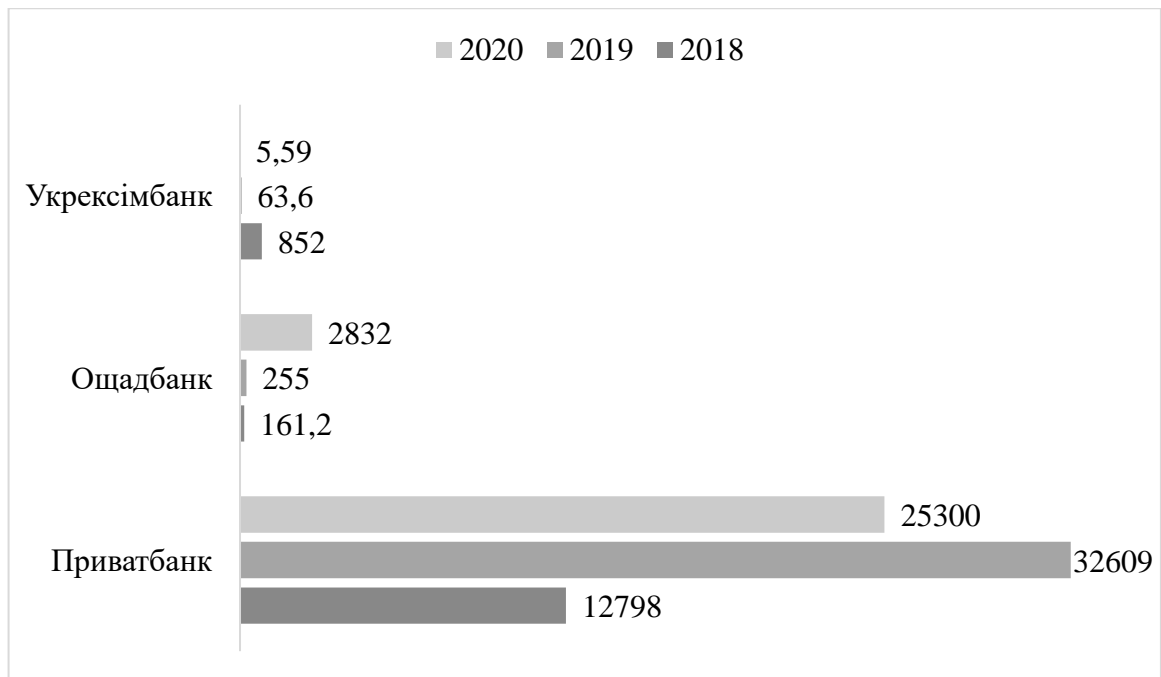


Рис.2.9 Чистий прибуток банків за 2018-2020 рр., млн грн

Джерело: складено автором на основі даних Додатків Б, В, Г

З рисунку 2.9 видно, що прибуток Приватбанку зменшився у 2020 році - на 7 309 млн грн. Незважаючи на це, за підсумками 2020 року – ПриватБанк залишився найбільш прибутковим банком. Прибуток Ощадбанку зріс з 255 млн грн, до 2 832 млн грн. Чистий прибуток Укрексімбанку, який за підсумками 2020 року став найбільш збитковим банком, зменшився на 93%, що пов'язано із скороченням чистого процентного доходу, збільшення операційних витрат, зростанням витрат на формування резервів за кредитними операціями та амортизацією відстроченого податкового активу.

Проаналізуємо динаміку чистого комісійного та процентного доходу банків на рис. 2.10 і рис. 2.11. Дані вказані на початок 2018, 2019 та 2020 року.

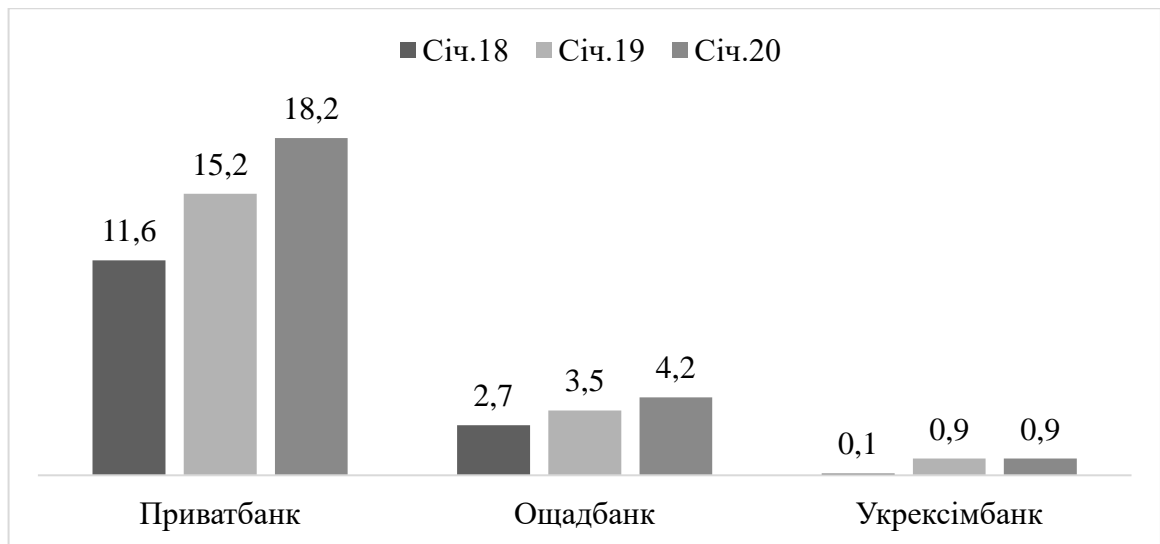


Рис.2.10 Чистий комісійний дохід банків за 2018-2020 рр., млрд грн  
Джерело: складено автором на основі даних [29; 31; 33]

Чистий комісійний дохід - це показник, який визначається комісійними доходами і витратами. З рисунку 2.10 видно, що чистий комісійний дохід збільшився у всіх банків, однак значення цього показника Укрексімбанк на початок 2019 і 2020 становило 0,9 млрд грн.

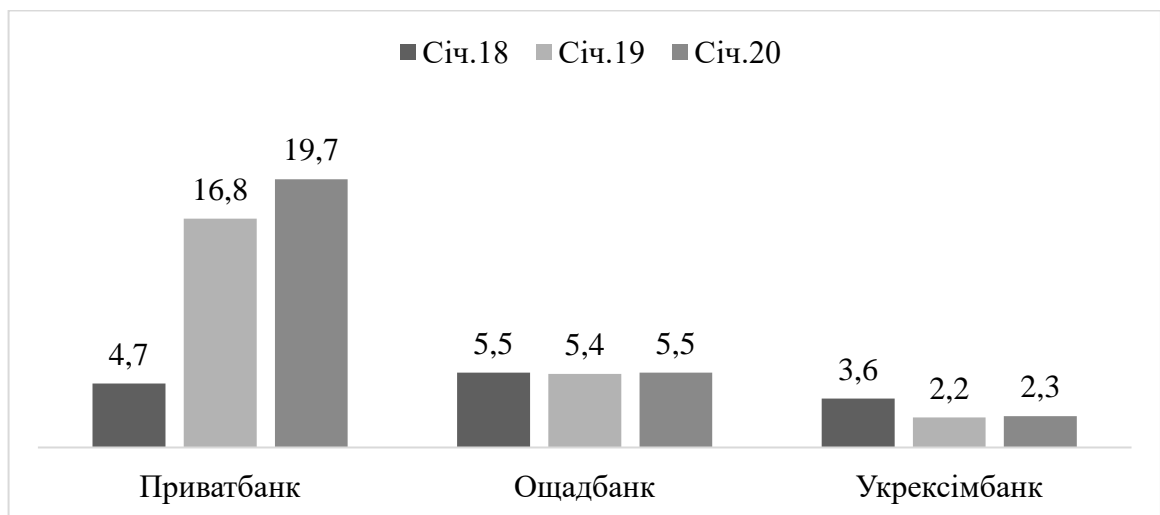


Рис.2.11 Чистий процентний дохід банків за 2018-2020 рр., млрд грн  
Джерело: складено автором на основі даних [29; 31; 33]

Чистий процентний дохід (процентна маржа) - це різниця між процентними доходами і процентними витратами банку. Чистий процентний дохід Приватбанку зріс на 2,9 млрд грн. Процентний дохід Ощадбанку

тримається на рівні 5,4-5,5 млрд грн, а показник Укрексімбанку зменшився з 3,6 млрд грн до 2,3 млрд грн. Це пов'язано із скороченням обсягів кредитного портфеля та портфеля цінних паперів. Водночас погашення частини портфеля емітованих єврооблігацій сприяло зменшенню відповідних процентних витрат.

Проаналізуємо основні відносні показники фінансової стійкості банків за 2019 рік (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

### Основні відносні показники фінансової стійкості

№	Назва показників	Умовні позн.		Приватбанк	Ощадбанк	Укрексім Банк
	Вихідні дані (млн грн)					
1	Власний капітал	К		54 529	19 570	8905
2	Засновницький (акціонерний) капітал	Какц		206 060	49 724	38 730
3	Залучені кошти	Зк		255 194	229 574	131 433
4	Активи загальні	Аз		309 723	249 145	140 338
5	Активи дохідні	Ад		33 841	19 066	11 564
6	Активи недохідні	Ан		77 776	48 756	35 401
7	Активи капіталізовані	Ак		8 484	13 266	2 369
	Показники фінансової стійкості		Оптимал. значення			
1	Коефіцієнт надійності (ряд. 1 : ряд. 3)	Кн	Більше 0,05	0,21	0,08	0,07
2	Коефіцієнт «фінансового важеля» (ряд. 3 : ряд. 1)	Кфв	1 : 20	1 : 4,68	1 : 11,73	1 : 14,76
3	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (ряд. 1 : ряд. 4)	Кук	Більше 0,1	0,18	0,08	0,06
4	Коефіцієнт захищеності власного капіталу (ряд. 7 : : ряд. 1)	Кзк	-	0,16	0,68	0,27
5	Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом (ряд. 1 – – ряд. 6) : ряд. 5	Кза	-	-0,69	-1,53	-2,29
6	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (ряд. 4 : : ряд. 2)	Кмк	12-15	1,5	5,01	3,62

Джерело: складено автором на основі даних Додатків

З таблиці зрозуміло, що більшість показників банку знаходяться в межах норми. Коефіцієнт надійності становить більше 5%. Коефіцієнт фінансового важеля теж високий. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів в межах норми тільки в Приватбанку.

Отже, провівши аналіз ключових показників, що характеризують фінансову стійкість банків України можна сказати, що вони перебувають на достатньо низькому рівні, окрім Приватбанку. Керівництву Ощадбанку та Укресімбанку варто переглянути стратегію управління активами, кредитами та власним капіталом та докласти максимальних зусиль для покращення ефективності банківської діяльності. Криза одного банку може привести до проблем в банківській системі в цілому.

У 2019 році Національний банк провів 62 перевірки 58 банків, активи яких сумарно становлять 1 932,4 млрд грн, або 97,5% активів банківської системи України. За окремими компонентами рейтингової системи CAMELSO було проведено 39 перевірок [36, с. 37]. Комплексна рейтингова оцінка банків (усереднена) за рейтинговою системою CAMELSO у 2019, як і в 2018 році, залишилася “2”. Зокрема банки, що були об’єктом інспекційних перевірок у 2019 році, отримували вищі оцінки порівняно з 2018 роком за компонентами “А” (Активи). За рештою компонентів оцінки не змінились (рис. 2.12).

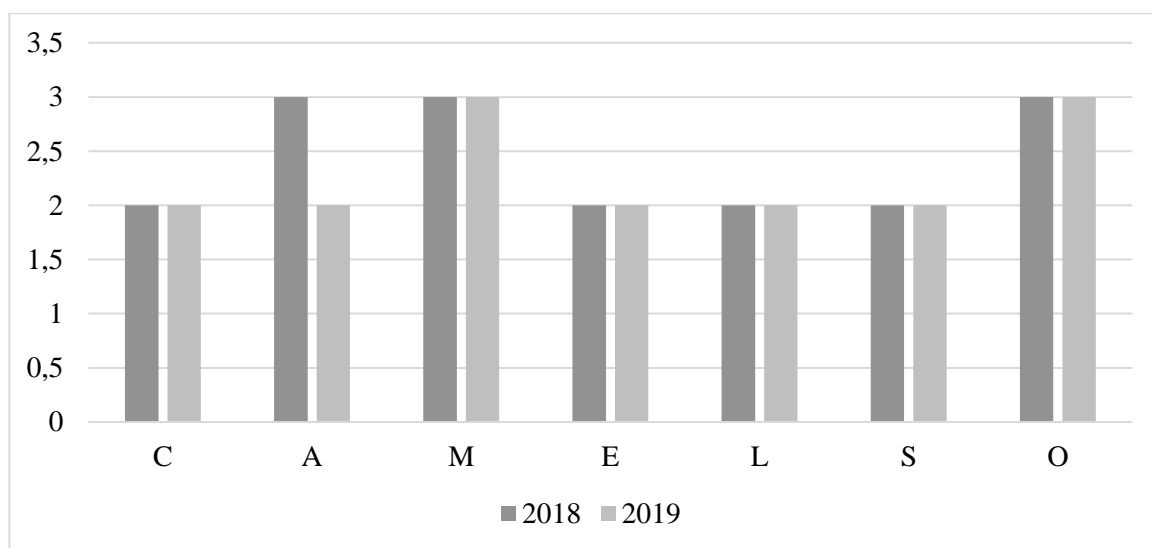


Рис. 2.12 Усереднені рейтингові оцінки банків за компонентами рейтингової системи CAMELSO, 2018–2019 роки.

Джерело: складено автором на основі даних [36, с. 39]

Питома вага найнижчих оцінок за компонентами рейтингової системи CAMELSO за 2018–2019 роки у відсотковому відношенні від загальної кількості перевірених банків наведена на рис. 2.13.

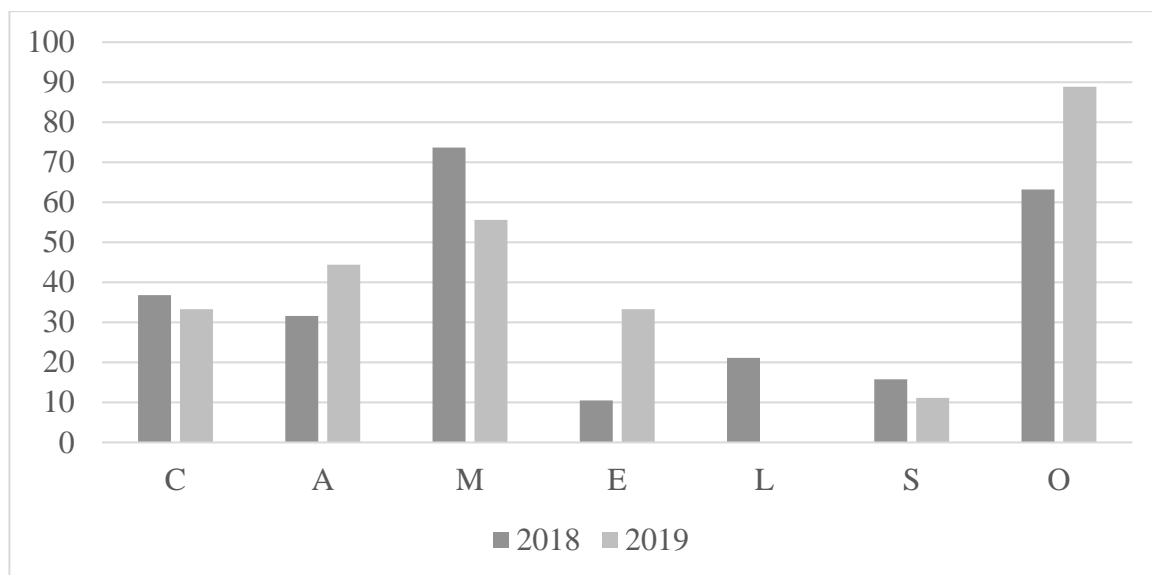


Рис. 2.12 Питома вага найнижчих оцінок за компонентами рейтингової системи CAMELSO, 2017–2019 роки, % від загальної кількості перевірених банків

Джерело: складено автором на основі даних [36, с. 39]

Найчастіше найнижчі оцінки у 2019 році банки отримували за компонентами “О” (операційний ризик) та “М” (менеджмент) – 88,9% та 55,6% перевірених банків відповідно. Як і в 2018 році, компонент “О” (операційний ризик) залишився “основною проблемною зоною” банків, за яку вони отримували найнижчі оцінки, тоді як за компонентом “L” (ліквідність) у 2019 році найнижчі оцінки не отримав жоден з перевірених банків.

## Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 квартала 2019

№	Банк	Загальний рейтинг	Стресо-стійкість	Лояльність вкладників	Оцінка аналітиків	Місце в ренкінгу по депозитах ФО
1	Райффайзен Банк Аваль	4.84	4.7	5	4.82	5
2	Укрсиббанк	4.62	4.3	5	4.64	8
3	Креді Агріколь Банк	4.59	4.8	4.3	4.73	13
4	ОТП Банк	4.45	4.1	4.8	4.56	9
5	Прокредит Банк	4.18	3.9	4.3	4.56	15
6	Укргазбанк	4.12	3.8	4.4	4.38	4
7	<b>Приватбанк</b>	4.11	3.8	4.4	4.29	1
8	Кредобанк	4.06	3.7	4.2	4.56	14
9	<b>Ощадбанк</b>	3.94	3.2	4.7	4.2	2
10	ПУМБ	3.90	3.4	4.6	3.84	7
11	Альфа-Банк	3.85	3	4.7	4.38	3
12	<b>Укрексімбанк</b>	3.81	3.3	4.7	3.4	6

Джерело: складено автором на основі даних [37]

Варто зазначити, що з 30 вересня 2020р. було здійснено до перехід до єдиної процедури й методології процесу наглядових перевірок та оцінки – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). Проведення оцінки банків за 2020 рік системою SREP було відкладено на невизначений термін. Оцінка діяльності банків CAMELSO здійснюватися надалі не буде.

Отже, серед аналізованих банків Приватбанк займає лідерські позиції як по кількості клієнтів, отриманому прибутку, так і за рейтингом НБУ і Міністерства фінансів України. Ощадбанк та Укрексімбанк мають певні проблеми, які потрібно усунути в найближчий час, оскільки ці установи займають значні місця у функціонуванні банківської системи України.

Неефективне управління, низька якість активів та кредитного портфелю знижує рівень фінансової стійкості та наближує банки до банкрутства.

## **Висновки до 2 розділу**

Нами проаналізовано діяльність трьох державних банків: Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк. Визначено та проаналізовано показники, як визначають фінансову стійкість банків: адекватність капіталу, ліквідність, процентна маржа, рентабельність капіталу та активів, а також прибутковість.

Приватбанк, Ощадбанк та Укрексімбанк - це потужні організації, системно важливі банки, які надають універсальні послуги і банківські продукти населенню протягом багатьох років. Основна відмінність банків державного сектора серед інших комерційних банків, це те, що вищим органом управління є Кабінет Міністрів України, який здійснює управління корпоративними правами держави в банку.

Наглядова рада складається з дев'яти членів, з яких шість є незалежними, а три – представниками держави. Цей орган управління здійснює управління банком та контролює і регулює діяльність правління з метою виконання стратегії розвитку.

За багатьма показниками лідером є Приватбанк. Протягом аналізованого періоду Приватбанк зміцнив своє становище на ринку, збільшив прибуток та кількість клієнтів. Робота Приватбанку націлена на фізичних осіб. Ощадбанк займає провідні місця за кількістю клієнтів та активів, однак рентабельність активів та капіталу є недостатньою. Банк є лідером за величиною чистого кредитного портфеля, найбільшим комерційним банком за пасивами в корпоративному та другим за пасивами в роздрібному секторі.

Фінансове становище Укрексімбанку погіршилось за останній рік, а прибутковість знизилась. На це вплинуло скорочення кредитного портфелю та збільшення витрат.

Отже, рівень фінансової стійкості Укрексімбанк та Ощадбанку є досить низьким. Менеджменту цих організацій варто сформувати нову стратегію управління активами та покращити взаємозв'язок з клієнтами.



## **РОЗДІЛ 3. МОДЕЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ**

### **3.1. Особливості побудови та застосування моделі лінійної регресії**

Із метою вдосконалення управління фінансовою стійкістю банків України в умовах ринкової економіки необхідно підвищити вимоги до її забезпечення, запропонувати інструментарій, який дозволить прогнозувати її рівень і ризики зниження фінансової стійкості.

Прогнозування фінансової стійкості комерційної організації являє собою сукупність аналітичних процедур, які застосовуються для діагностики фінансової стійкості банку на перспективу за допомогою розроблених методик аналізу і прогнозування фінансової стійкості на основі діючої методології (методів і прийомів) економічного аналізу та прогнозування.

Для виявлення співвідношень кількісних факторів, за допомогою регресії шляхом підстановки різних факторів в рівняння регресії дає розуміння природи досліджуваних економічних явищ і процесів.

У результаті це дозволить вплинути на залежні фактори, втручаючись в економічний процес для досягнення поставлених результатів. Для цього використовуємо наступні показники:

- Показники достатності капіталу (X1);
- Показники ліквідності (X2);
- Показники, що характеризують якість активів (X3);
- Показники прибутковості (X4);
- Показники рентабельності (X5);
- Чисті комісійні доходи/Активи (X6);
- Чисті процентні доходи/Активи (X7);
- Чистий прибуток/зобов'язання (X8);
- Депозити/Зобов'язання (X9);

- Грошові кошти/активи (X10);
- Власний капітал/активи (X11).

Побудову моделі оцінки фінансової стійкості банку зробимо в послідовності, виявленої в процесі регресійного аналізу, а саме за виключення факторів з моделі (табл. 3.1)

Таблиця 3.2

### Методика оцінки фінансової стійкості

Показники фінансової стійкості		Коротка характеристика показників фінансової стійкості банку
X1	Достатність капіталу	Норматив, якого дотримуються всі банки без винятку. Найбільш важливий показник надійності банку, що дозволяє визначити здатність банку уникнути фінансових втрат.
X2	Ліквідність	Здатність активу бути швидко проданим з мінімальними грошовими втратами
X3	Активи	Об'єкти, в які банк розміщує власні і позикові ресурси.
X4	Прибуток	Це ключовий показник ефективності роботи банку, що характеризує діяльність за певний період.
X5	Рентабельність	Показник ефективності використання грошових коштів або інших ресурсів.
X6	Чисті комісійні доходи/Активи	Відношення чистих комісійних доходів до активів банку
X7	Чисті процентні доходи/Активи	Відношення чистих процентних доходів до активів банку
X8	Чистий прибуток/зобов'язання	Співвідношення чистого прибутку до зобов'язань банку
X9	Депозити/Зобов'язання	Співвідношення депозитів до зобов'язань банку
X10	Грошові кошти/активи	Наявність ліквідних активів та їхнє відношення до загальної суми активів
X11	Власний капітал/активи	Рівень власного капіталу

Отже, дана методика дозволила визначити, наскільки стійкий банк, виявити проблемні місця, а саме ті показники, на які слід звернути увагу банкам.

У процесі дослідження вдалося розробити модель, що характеризується прийнятними статистичними ознаками та має високі прогностні властивості. Це дозволяє використовувати її для оцінки фінансового стану та прогнозування фінансової стійкості. Регресія може бути використана для визначення

фінансової стійкості українських комерційних банків та є ефективним елементом у прогнозуванні.

В якості результативного показника (Y) прийнято чистий прибуток банків за аналізований період. Кожен фактор відповідає наступним вимогам: має кількісне вираження; між фактором і результуючим показником є логічний та статистичний зв'язок; між факторами немає мультиколінеарності – немає тісного зв'язку між факторами.

Отже, ми отримуємо основні показники фінансової стійкості банків, що стане базою для побудови моделі (табл. 3.2; 3.3; 3.4).

Таблиця 3.2

### Основні показники фінансової стійкості Приватбанк

	Показник, %	2018				2019				2020			
		1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв
X1	Достатність капіталу	13,06	12,11	11,85	11,52	11,85	16,82	18,22	19,68	15,8	28,58	27,96	28,09
X2	Ліквідність	99,76	98,55	97,74	94,39	97,7	96,03	98,1	100,41	95,9	86,41	89,56	92,92
X3	Темп росту активу	99,93	104,01	102,44	109,6	100,64	99,67	101,97	111,39	103,97	105,01	113,02	123,5
X4	Темп росту прибутку	491,81	188,95	73,84	3385,7	208,32	241,09	149,97	254,8	137	74,36	76,45	74,52
X5	Рентабельність	6,19	13,45	18,22	22,65	31,22	39,8	37,15	35,17	33,18	34,98	37,23	36,81
X6	Чисті комісійні доходи/Активи	1,73	3,52	5,45	7,05	1,94	4,09	6,28	7,93	1,98	3,73	5,52	7,22
X7	Чисті процентні доходи/Активи	1,28	2,66	3,95	6,02	1,75	3,52	5,17	6,35	1,62	2,68	4,52	5,64
X8	Чистий прибуток/Зобов'язання	1,61	2,92	2,08	5,19	3,16	7,62	11,61	12,78	3,98	4,97	7,08	7,37
X9	Депозити/Зобов'язання	92,39	93,74	93,91	93,7	93,22	92,47	93,54	94,29	93,82	94,12	93,78	93,11
X10	Грошові кошти/активи	10,84	10,76	11,26	9,84	10,56	11,5	12,58	14,82	13,99	13,12	15,26	13,04
X11	Власний капітал/активи	10,54	10,61	9,62	11,32	13,88	13,63	16,64	17,61	18,78	13,22	14,25	13,81

Джерело: складено автором на основі даних Додатків

Таблиця 3.3

### Основні показники фінансової стійкості Ощадбанк

	Показник, %	2018				2019				2020			
		1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв
X1	Достатність капіталу	12,11	13,85	15,88	13,42	13,56	13,22	12,94	13,91	16,05	17,16	18,69	19
X2	Ліквідність	94,28	102,11	105,18	107,2	105,44	98,15	91,12	80,5	76,78	75,19	75,35	64,84
X3	Темп росту активу	93,12	98,75	102,22	99,06	95,34	104,37	96,05	119,69	95,99	90,19	91,16	93,75
X4	Темп росту прибутку	25,27	22,04	235,6	219,95	43,98	177,54	151,15	134,21	102,1	108,41	213,56	364,43
X5	Рентабельність	1,35	1,12	0,84	0,47	0,53	0,55	0,65	0,7	0,51	0,3	0,43	0,53
X6	Чисті комісійні доходи/Активи	0,53	1,1	1,76	2,4	0,69	1,39	2,22	2,58	0,74	1,54	2,4	3,44
X7	Чисті процентні доходи/Активи	0,73	1,21	1,88	2,5	0,77	1,36	2,01	2,21	0,62	1,5	2,49	3,41
X8	Чистий прибуток/зобов'язання	0,07	0,02	0,04	0,08	0,04	0,06	0,1	0,11	1,2	1,78	2,33	1,31
X9	Депозити/Зобов'язання	74,11	78,19	77,28	77,31	83,04	84,04	85,45	88,05	85,43	79,12	84,35	83,6
X10	Грошові кошти/активи	5,23	6,12	5,56	4,87	6,35	8,01	5,73	14,73	9,62	12,9	15,52	11,35
X11	Власний капітал/активи	13,37	9,38	8,99	4,84	9	8,38	8,95	8,52	8,84	10,29	10,68	9,39

Джерело: складено автором на основі даних Додатків

Таблиця 3.4

## Основні показники фінансової стійкості Укрексімбанк

	Показник, %	2018				2019				2020			
		1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв
X1	Достатність капіталу	14,27	13,65	12,7	12,8	13,18	12,5	15,1	19,5	13,36	14,62	25,04	23,27
X2	Ліквідність	117,67	114,15	112,42	109,13	110,25	111,05	111,84	112,5	98,7	90,3	97,69	84,32
X3	Темп росту активу	93,47	100,41	102,39	98,59	100,56	93,31	94,43	97,98	106,94	113,72	125,22	137,4
X4	Темп росту прибутку	29,67	285,46	104,17	119,11	49,25	219,44	261,91	2,77	1,37	0	1,34	1,01
X5	Рентабельність	4,18	4,25	4,78	5,3	4,36	2,18	2,05	0,38	1,56	0,21	0,42	1,01
X6	Чисті комісійні доходи/Активи	0,14	0,29	0,44	0,62	0,16	0,35	0,57	0,77	0,15	0,26	0,36	0,45
X7	Чисті процентні доходи/Активи	0,37	0,7	1,03	1,39	0,22	0,66	1,21	1,26	0,23	0,31	0,42	0,7
X8	Чистий прибуток/зобов'язання	0,15	0,43	0,43	0,52	0,26	0,61	1,71	0,05	1,42	0,1	0,2	0,1
X9	Депозити/Зобов'язання	55,76	57,06	55,63	53,63	54,67	59,56	58,99	58,68	55,48	49,36	51,22	53,89
X10	Грошові кошти/активи	11,2	12,28	8,47	11,47	17,27	13,14	18,58	23,85	28,2	22,16	23,67	25,83
X11	Власний капітал/активи	5,34	5,35	5,12	5,23	5,37	5,34	6,98	6,35	5,83	5,13	6,32	5,1

Джерело: складено автором на основі даних Додатків

В результаті отримані дані, що задовольняють вимог репрезентативності, однорідності і цілісності, отже, можна приступити до процесу розробки регресійної моделі. Побудова моделі проводиться з допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Для цього використовується Пакет Аналіз Excel та програма EViews.

Ми отримаємо кілька коефіцієнтів кореляції. Кількісно тісноту зв'язку при множинній кореляції можна оцінити за допомогою множинного (сукупного) коефіцієнта кореляції R. Для розрахунку сукупного коефіцієнта кореляції необхідно визначити парні коефіцієнти кореляції  $r_{0i}$  між факторами  $X_i$ , що входять в модель, і результуючим показником  $Y_i$  [38, с.140]. Коефіцієнти кореляції записані в квадратній симетричній матриці в таблицях 3.5, 3.6, 3.7.

Таблиця 3.5

## Матриця парних коефіцієнтів кореляції Приватбанк

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11
X1	1	0,369771	0,219574	-0,34633	0,691622	0,499998	0,509985	0,928092	0,118032	0,891327	0,868891
X2	0,369771	1	-0,00333	-0,68308	-0,20516	-0,14432	-0,22	0,151478	0,136697	0,615372	0,280641
X3	0,219574	-0,00333	1	0,519531	0,106262	0,790774	0,789736	0,445331	0,75759	0,398961	0,289578
X4	-0,34633	-0,68308	0,519531	1	-0,13557	0,35393	0,41939	-0,08078	0,10756	-0,44168	-0,23404
X5	0,691622	-0,20516	0,106262	-0,13557	1	0,429464	0,491652	0,779733	0,116707	0,507926	0,813875
X6	0,499998	-0,14432	0,790774	0,35393	0,429464	1	0,991028	0,70509	0,718833	0,550523	0,449116
X7	0,509985	-0,22	0,789736	0,41939	0,491652	0,991028	1	0,734894	0,665823	0,515434	0,492048
X8	0,928092	0,151478	0,445331	-0,08078	0,779733	0,70509	0,734894	1	0,339056	0,818763	0,916355
X9	0,118032	0,136697	0,75759	0,10756	0,116707	0,718833	0,665823	0,339056	1	0,416083	0,236118
X10	0,891327	0,615372	0,398961	-0,44168	0,507926	0,550523	0,515434	0,818763	0,416083	1	0,787971
X11	0,868891	0,280641	0,289578	-0,23404	0,813875	0,449116	0,492048	0,916355	0,236118	0,787971	1

Таблиця 3.6

**Матриця парних коефіцієнтів кореляції Ощадбанк**

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X12
X1	1	-0,13765	0,352318	0,501206	-0,17515	0,287687	0,342262	-0,3587	-0,00641	0,097453	-0,3191
X2	-0,13765	1	0,141543	0,244325	-0,29739	-0,11044	-0,14149	-0,08604	0,24057	0,09451	-0,10497
X3	0,352318	0,141543	1	0,326587	-0,26284	0,60982	0,504552	0,435551	0,602883	0,929727	-0,28189
X4	0,501206	0,244325	0,326587	1	-0,58929	0,721821	0,786484	0,313404	0,133378	0,024926	-0,65477
X5	-0,17515	-0,29739	-0,26284	-0,58929	1	-0,52948	-0,50511	-0,28481	-0,59552	-0,17795	0,815651
X6	0,287687	-0,11044	0,60982	0,721821	-0,52948	1	0,976946	0,672993	0,465685	0,428049	-0,68072
X7	0,342262	-0,14149	0,504552	0,786484	-0,50511	0,976946	1	0,576443	0,284148	0,270445	-0,73582
X8	-0,3587	-0,08604	0,435551	0,313404	-0,28481	0,672993	0,576443	1	0,505381	0,494962	-0,15455
X9	-0,00641	0,24057	0,602883	0,133378	-0,59552	0,465685	0,284148	0,505381	1	0,712514	-0,27182
X10	0,097453	0,09451	0,929727	0,024926	-0,17795	0,428049	0,270445	0,494962	0,712514	1	-0,06566
X11	-0,3191	-0,10497	-0,28189	-0,65477	0,815651	-0,68072	-0,73582	-0,15455	-0,27182	-0,06566	1

Таблиця 3.7

**Матриця парних коефіцієнтів кореляції Укресімбанк**

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	X8	X9	X10	X11
X1	1	0,19946	-0,12292	-0,37726	-0,77472	0,58275	0,355629	-0,13767	0,438416	0,828741	0,676292
X2	0,19946	1	-0,29042	-0,12715	-0,01741	-0,42441	-0,39051	-0,25127	0,128242	-0,18443	-0,03718
X3	-0,12292	-0,29042	1	-0,13976	0,451895	0,049646	0,086736	-0,33607	-0,52603	-0,16163	-0,3661
X4	-0,37726	-0,12715	-0,13976	1	0,012325	-0,0277	0,131604	0,689332	0,410517	-0,21599	0,167196
X5	-0,77472	-0,01741	0,451895	0,012325	1	-0,50346	-0,25812	-0,16877	-0,86199	-0,80727	-0,73893
X6	0,58275	-0,42441	0,049646	-0,0277	-0,50346	1	0,942176	0,232589	0,277	0,476603	0,546886
X7	0,355629	-0,39051	0,086736	0,131604	-0,25812	0,942176	1	0,356823	0,139483	0,199008	0,435549
X8	-0,13767	-0,25127	-0,33607	0,689332	-0,16877	0,232589	0,356823	1	0,381055	0,087542	0,621223
X9	0,438416	0,128242	-0,52603	0,410517	-0,86199	0,277	0,139483	0,381055	1	0,478694	0,61114
X10	0,828741	-0,18443	-0,16163	-0,21599	-0,80727	0,476603	0,199008	0,087542	0,478694	1	0,766534
X11	0,676292	-0,03718	-0,3661	0,167196	-0,73893	0,546886	0,435549	0,621223	0,61114	0,766534	1

Для уникнення проблеми мультиколінеарності між змінними були виключені показники, що найбільше корелюють між собою. Отже, рівняння регресії має наступний вигляд:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3 + a_4x_4 + a_5x_5 + a_6x_6 \quad (3.1)$$

В результаті обробки даного рівняння необхідно виключити незначущі фактори, але вже використовуючи другий метод знаходження множинної регресії за допомогою команди ДАНІ => ПАКЕТ АНАЛІЗ => РЕГРЕСІЯ «.

Результат аналізу множинної регресії показав високу значимість рівняння регресії, на основі показника R-квадрат, який більше 0,5. (рис. 3.1)

Приватбанк	Ощадбанк	Укрексімбанк
<ul style="list-style-type: none"> <li>Регресійна статистика</li> <li>Множинний R - 0,82</li> <li>R-квадрат - 0,67</li> <li>Нормований R-квадрат - 0,54</li> <li>Стандартна помилка - 73,77</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Регресійна статистика</li> <li>Множинний R - 0,73</li> <li>R-квадрат - 0,5</li> <li>Нормований R-квадрат - 0,26</li> <li>Стандартна помилка 66,41</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Регресійна статистика</li> <li>Множинний R - 0,73</li> <li>R-квадрат - 0,54</li> <li>Нормований R-квадрат - 0,36</li> <li>Стандартна помилка 54,37</li> </ul>

Рис. 3.1. Регресійна статистика основних показників фінансової стійкості банку

«Множинний R» - показує лінійний коефіцієнт кореляції. «R-квадрат» - коефіцієнт детермінації. Для оцінки якості підбору лінійної функції розраховується квадрат лінійного коефіцієнта кореляції  $R^2 = r^2_{yx}$  (коефіцієнт детермінації).

«Нормований R» - квадрат використовується для багатofакторної регресії. «Стандартна помилка» відхилення рівня регресії, корінь квадратний з залишкової дисперсії. «Спостереження» - це розмір вибірки [38, с. 145].

В таблицях 3.8, 3.9 і 3.10 проведено дисперсійний аналіз показників регресії. В якості параметрів для визначення регресії Приватбанк виступають показники X5 і X10.

Таблиця 3.8

#### Дисперсійний аналіз показників регресії Приватбанк

	Df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	2	553283745,3	276641872,7	5,083077922	0,062407419
Залишок	5	272120432,7	54424086,53		
Разом	7	825404178			
	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P- Значення	
Y- перетин	-419084	387579,075	-1,081287237	0,32894	
Змінна X 5	656,171	229,7132374	2,856478762	0,035553	

Змінна X 10	4460,972	4156,091856	1,073357433	0,332159
-------------	----------	-------------	-------------	----------

Для аналізу показників регресії Ощадбанку відібрано параметри X5 і X11

Таблиця 3.9

### Дисперсійний аналіз показників регресії Ощадбанк

	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	2	14787,38	7393,689	1,676527	0,277211774
Залишок	5	22050,6	4410,121		
Разом	7	36837,98			
	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P- Значення	
Y- перетин	68,00784	94,69557	0,718173	0,504799	
Змінна X 5	13,08532	7,883452	1,659847	0,157839	
Змінна X 11	-38,1356	81,91167	-0,46557	0,661099	

Для визначення показників регресії Укрексімбанку обрано показники X3 і X4.

Таблиця 3.10

### Дисперсійний аналіз показників регресії Укрексімбанк

	df	SS	MS	F	Значимість F
Регресія	2	1754316	877158,1	2,967263	0,141392107
Залишок	5	1478059	295611,9		
Разом	7	3232376			
	Коефіцієнти	Стандартна похибка	t-статистика	P- Значення	
Y- перетин	4150,043585	5818,332	0,71327	0,507577	
Змінна X 3	-40,67500728	59,1338	-0,68785	0,522151	
Змінна X 4	4,227104919	1,905908	2,217896	0,077333	

«df»-число ступенів свободи. Для рядка «Регресія» число ступенів свободи визначається кількістю факторних ознак  $m$  в рівнянні регресії  $k_f = m$ . Для рядка «Залишок число ступенів свободи» визначається числом спостережень  $n$  і кількістю змінних в рівнянні регресії  $M + 1$ :  $k_o = n - (m + 1)$ . Для рядка «Разом число ступенів свободи» визначається сумою  $k_u = k_f + k_o$ . Стовець «SS» - сума квадратів відхилень.

Для рядка «Регресія» - це сума квадратів відхилень теоретичних даних від середнього, що обчислюються за формулою:

$$SS^2 \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2 \quad (3.2)$$

Для рядка «Залишок» - це сума квадратів відхилень емпіричних даних від теоретичних, що обчислюються за формулою:

$$SS^2 \sum_{i=1}^n (\hat{y}_i - \bar{y})^2 \quad (3.3)$$

Для рядка «разом» - це сума квадратів відхилень емпіричних даних від середнього.

Стовпець «MS» - дисперсії, що визначаються за формулою:

$$MS = \frac{SS}{df}, \quad (3.4)$$

Стовпець «F» - розрахункове значення F-критерій Фішера, що обчислюється за формулою:

$$F = \frac{MS \text{ (регресія)}}{MS \text{ (залишок)}}, \quad (3.5)$$

В ході проведеного аналізу було виявлено, що найбільш вагомими чинниками, що впливають на фінансову стійкість є показники, які характеризують прибуток і рентабельність (X4 і X5). В результаті можна зробити висновок, що, розроблена за допомогою регресійного аналізу модель оцінки фінансової стійкості банків може дати адекватну оцінку їхнього фінансового стану.

### **3.2. Рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості комерційних банків**

На фінансову стійкість здійснюють вплив багато зовнішніх та внутрішніх факторів. До зовнішніх можна віднести:



- стан глобальної економіки;
- економічний розвиток країни;
- політичні ризики;
- законодавча база;
- характер грошово-кредитної політики, що проводить НБУ;
- інші чинники.

До внутрішніх чинників належать:

- рівень достатності капіталу;
- стратегія банку щодо прийнятих ризиків (кредитного, процентного, ризику втрати ліквідності та ін.);
- структура активів і пасивів;
- якість персоналу;
- організація ризик-менеджменту.

Кожен період часу характеризується різним набором чинників, визначити які, оцінити і мінімізувати з метою підтримки фінансової стійкості зобов'язані менеджери та регулятори банківської системи.

Окрім глобальних факторів, було виявлено певні недоліки у фінансовій діяльності банків, що які зводяться до наступного:

- певна ступінь залежності від позикових коштів, тобто банки не використовують потенціал зростання по валюті балансу;
- банки нарощують загальну забезпеченість ліквідними засобами на одиницю залучених, але, тим не менш, поки ліквідних коштів мало;
- низька забезпеченість коштів клієнтів готівкою грошовими коштами і високоліквідними активами, отже, необхідно нарощувати ліквідні активи;
- вільними (неімобілізованими) власними коштами, розміщеними в активних операціях, можуть бути покриті залучені кошти;
- зниження ступеня покриття власним капіталом коштів клієнтів;

- зниження можливості банками повернути залучені кошти в разі неповернення кредитів;
- низька ступінь забезпеченості діяльності банку власним капіталом для покриття можливих збитків.

Для збереження фінансової стійкості банків під впливом зазначених факторів, необхідно коригувати як систему менеджменту в банках, так і систему регулювання і нагляду за банківською системою з боку держави.

Відповідно до рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду зроблено ряд кроків щодо вдосконалення банківського нагляду [39; 40].

Метою застосування рекомендацій Базельського комітету є приведення системи банківського регулювання і нагляду країни у відповідність до міжнародних стандартів, що створює для банків можливість стати повноправними учасниками міжнародних фінансових відносин. При цьому Базельський комітет, який не має жодних наднаціональних повноважень, формулюючи свої пропозиції й розробляючи стандарти, робить ставку на зацікавленість самих держав у створенні надійної та ефективної системи банківського нагляду [41, с. 104].

Банками України проводяться заходи з нарощування капіталу, посилення вимог до структури капіталу, введення додаткових нормативів за оцінкою достатності капіталу. Можемо виділити один з найбільш актуальних напрямків удосконалення ризик менеджменту — спільне запровадження системи проциклічного регулювання діяльності комерційних банків з регулятором. Адже після великої кількості економічних та фінансових криз (наприклад, 2008-2009рр. та 2019-2020рр) циклічність розвитку економіки очевидною. В такий час необхідно запроваджувати нестандартні рішення та шукати нові способи забезпечення стабільності банківської установи.

У період економічного зростання банки відповідно до зростаючого попиту розширюють пропозиції кредитів, не застосовуючи в цей період консервативну оцінку величини кредитних ризиків. Під час стагнації або спаду

економіки надмірні ризики, прийняті на себе банком, реалізуються, знижуючи прибуток і фінансову стійкість.

Ми вважаємо, що в рамках створення проциклічного регулювання необхідно переглянути питання створення контрциклічної надбавки до нормативу достатності капіталу (власних коштів) банків. Розмір надбавки запровадити на основі комплексного аналізу фаз циклів ділової активності. Такий «буфер» буде застосовуватися в період зростання ділової активності.

На нашу думку, лише контрциклічне регулювання капіталу не принесе достатнього ефекту. Банківська стратегія повинна вибудовуватися згідно з прогнозом ділової активності і в частині приросту активів, зміни структури активів за ступенем ліквідності, корекції галузевої структури кредитного портфеля, процентної політики, напрямків використання прибутку. Це завдання менеджменту банку.

На рівні кожного банку необхідно розробляти стратегію контрциклічного менеджменту як за активними, так і по пасивними банківськими операціями. Для підвищення фінансової стійкості банків позитивну роль могли б зіграти стандарти банківської діяльності, які враховували б досвід успішних банківських систем, а також вимоги міжнародних органів банківського нагляду. В першу чергу це відноситься до стандартів управління банківськими ризиками.

Для підвищення ролі банківського кредитування в розвитку економіки необхідно вирішити проблеми макроекономічного характеру (стабілізація національної валюти, зниження інфляції, ефективне використання валютних резервів, способи стимулювання економіки і ін.). Разом з тим, банкам, на наш погляд, з метою подолання основного фактора зниження фінансової стійкості - накопичених кредитних ризиків, необхідно зробити практичні кроки в області кредитного менеджменту:

- переглянути кредитні стратегії банків в частини коригування системи оцінки кредитного ризику позичальника з включенням в цю систему

оцінки макроекономічних / глобальних (в тому числі політичних) ризиків;

- застосовувати в практичній діяльності прогностні оцінки величини кредитного ризику на основі моделей оцінки ймовірності дефолту позичальника в заданому часовому горизонті, виходячи з терміну кредитування і особливостей економічного циклу в період кредитування;
- сформувати лінію кредитних продуктів на основі вивчення попиту клієнтів на кредитні продукти з урахуванням структурних змін в економіці і інформаційному просторі;
- впровадити комплексне обслуговування клієнтів на основі нових банківських технологій, розробити пакетні пропозиції послуг (розрахунки, кредити, юридичний супровід угод, інформаційні послуги та ін.) з метою формування довгострокових відносин з клієнтами і довгострокового фінансового планування в банку.

Назріла необхідність, на нашу думку, банкам спільно зі страховими компаніями створити галузь страхової справи, предметом якої стало б страхування банківських ризиків: кредитного, процентного, валютного, репутаційного, операційного тощо. Страхувальником повинен виступати банк. В даний час деякі страхові компанії страхують відповідальність позичальника перед банком, що не розглядається банками як основний спосіб забезпечення кредитів, а лише призводить до їх подорожчання для позичальників. Кредитний ризик притаманний природі банківської діяльності, і від нього банк повинен захищатися за свій рахунок. Як об'єкт страхування можна розглядати і сукупний ризик банку.

Доцільно страхувати і форс-мажорні обставини:

- руйнування майна позичальника в результаті військових дій;
- падіння доходів банку в результаті різкої волатильності на фінансових ринках;

- обмеження доступу на міжнародні фінансові ринки в результаті порушення норм міжнародного права.

Варто організувати заходи, націлені на підвищення фінансової стійкості банків. Рекомендації та ключові заходи, які необхідно впровадити банкам, наведені нижче.

Для досягнення встановлених цілей з збільшення масштабів бізнесу першочерговим завданням аналізованих банків на ринку обслуговування корпоративних клієнтів є радикальне розширення клієнтської бази за рахунок розвитку активних продажів, модернізації існуючих і розвитку нових продуктів. Для вирішення даного завдання необхідно використати різноманітні підходи, що враховують специфіку окремих цільових сегментів: розробка стратегії просування продукції, «агресивний маркетинг», активна робота з окремими цільовими категоріями тощо .

Для збільшення клієнтської бази сегмента необхідно забезпечити побудову нових бізнес-процесів і продуктів, що забезпечують мінімізацію собівартості стандартних масових послуг. Зараз спостерігається чіткий поділ зон впливу банків на клієнтський ринок. Ринкова ніша може бути зосереджена на підприємствах середнього та малого бізнесу, а також на приватних підприємців.

Комерційним банкам варто розширювати свої можливості співпраці як з фізичними особами, так і обслуговувати підприємств середнього і малого бізнесу. Підвищення якості управління фінансами на підприємствах призводять до зниження середнього залишку на розрахункових рахунках. Це означає, що перед банками є завдання щодо залучення на розрахунково-касове обслуговування значного числа клієнтів:

- розвиток ефективної системи відносин з корпоративними клієнтами;
- забезпечення індивідуального підходу до обслуговування VIP-клієнтів завдяки роботі персональних менеджерів;
- розробка нових продуктів і індивідуальних систем обслуговування, які враховують унікальні потреби великих корпоративних клієнтів;

- розвиток технологій дистанційного надання послуг;
- підвищення продуктивності і обсягу, що надаються банком послуг, за рахунок автоматизації;
- стимулювання відкриття розрахункового рахунку при продажу кредитів малому і середньому бізнесу, факторингу, лізингу, інших кредитних продуктів, зарплатного проекту і т.д .;
- установка пріоритетів в обслуговуванні на універсальність, зручність і якість обслуговування;
- максимальне залучення мережі філій і додаткових офісів в процес обслуговування діючих та залучення нових клієнтів;
- істотне розширення клієнтської бази шляхом нарощування обсягів активних продажів (маркетингові акції, розсилки, спеціальні пропозиції тощо).

На нашу думку необхідно більшу увагу звернути на сферу депозитів юридичних осіб та векселів. Економічне зростання в країні, активізація бізнесу в регіонах, приплив іноземного капіталу збільшують грошову масу в обороті і залишки тимчасово вільних коштів підприємств. Зростання ефективності роботи фінансових служб підприємств стимулює процес розміщення тимчасово вільних коштів в депозити і векселі. При цьому вексель залишається досить цікавим інструментом оперативного залучення коштів. Залучивши таких клієнтів банк зможе наростити базу грошових коштів та підвищити фінансову стійкість.

Висока ліквідність і відносно короткі терміни вкладень забезпечують збереження високого попиту на векселі з боку інвесторів. Хоча, на нашу думку, пріоритетним напрямком для виробничих і торгових фірм будуть депозити юридичних осіб в зв'язку з безпекою і технічної простотою проведення операції.

Для вирішення завдань даного напрямку необхідно виконати наступне:

- активізувати роботу з філіями та додатковими офісами по залученню коштів юридичних осіб і підприємців в банківські векселі і на депозити;

- встановити взаємозв'язок з підприємствами і організаціями, характер бізнесу яких передбачає наявність вільних грошових коштів;
- залучити більшу кількість іноземних інвесторів;
- розширити географію обігу векселів.

Щодо кредитування великих корпоративних клієнтів пропонуємо:

- скоротити частку великих і низькодохідних кредитів в портфелі банку;
- розробити і впровадити процедури сек'юритизації великих кредитів;
- підвищити ефективність дій, спрямованих на утримання і обслуговування вже залучених клієнтів за рахунок пропозиції їм бажаних послуг і передбачення їх фінансових потреб;
- зосередити основні зусилля на високоприбуткових конкурентоспроможних операціях, які є альтернативою класичному кредитуванню, таких як факторинг і лізинг;
- звернути підвищену увагу на розвиток проектного фінансування.

На нашу думку основний обсяг кредитування необхідно проводити в сегменті середніх і малих підприємств. В даному сегменті застосовується спрощена технологія видачі кредитів, що враховує підвищені ризики. Успішність залежить від виконання наступних завдань:

- пропозиція максимально стандартизованих банківських продуктів у всій мережі операційних підрозділів, розвиток масових технологій кредитування;
- удосконалення продуктів в більш технологічному напрямку з метою організації масового обслуговування клієнтів;
- відкриття спеціалізованих центрів кредитування підприємств малого та середнього бізнесу з наданням повного спектру супутніх послуг за допомогою організацій-партнерів;
- побудова іміджу банку як інформаційного партнера;
- впровадження системи лояльності для відповідальних клієнтів;

- вибудовування відносин з галузевими асоціаціями та об'єднаннями малого і середнього бізнесу;
- участь в обласних та державних програмах по фінансуванню малого та середнього бізнесу;
- робота з галузевими ЗМІ, податковими інспекціями, юридичними фірмами, нотаріальним конторами;
- навчання персоналу і подальший розвиток продуктової лінії.

Необхідно також популяризувати лізинг, адже в умовах сучасного ринку для вітчизняних підприємств ця послуга, по-перше, ефективний засіб для модернізації виробництва з мінімальним відволіканням обігових коштів, по-друге, законний інструмент для оптимізації податків при здійсненні капітальних вкладень. Зростаючий попит серед клієнтів на лізингові послуги ставить перед банками завдання з розвитку лізингу як окремого напрямку бізнесу. Банки повинні нарощувати обсяг лізингових операцій, забезпечивши тим самим диверсифікацію кредитних вкладень і розширення номенклатури пропонованих клієнтам банку продуктів і послуг.

Необхідно вибудувати систему продажів лізингових продуктів з використанням наявної інфраструктури додаткових офісів і філій. Забезпечити підтримку в просуванні лізингового бізнесу банку, як лідера даного сегмента регіонального ринку.

Варто запровадити комплекс факторингових послуг, який в повній мірі відповідатиме стратегічній орієнтації банку на забезпечення малого і середнього бізнесу з різних видів його потреб. Факторингові схеми дають можливість істотного збільшення обсягів продажів, покривають інфляційні ризики і ризики втрати ліквідності, а також гарантують повернення валютної виручки експортерів [42].

Заходи, необхідні для досягнення поставлених цілей:

- удосконалення технології факторингу (настройка відповідного програмного забезпечення);



- розробка системи продажів і просування факторингу на ринок з використанням наявної інфраструктури додаткових офісів і філій.

Потрібно розробити стратегію для залучення коштів фізичних осіб. В умовах наростаючої конкуренції в сегменті обслуговування великих корпоративних клієнтів, активізація роздрібної діяльності стає одним з ключових умов розвитку банків. Сформовані тенденції на ринку обслуговування фізичних осіб та очікуване збільшення доходів населення в середньостроковій перспективі дозволяють розглядати даний напрямок діяльності в якості одного з основних інструментів досягнення встановлених цілей з нарощування масштабів бізнесу.

Основними інструментами залучення грошових коштів населення є вклади населення і банківські картки. У довгостроковій перспективі розвитку банківського сектора їхню соціальну значимість, як джерела ресурсної бази буде неухильно зростати.

Кредитування фізичних осіб є одним з найбільш динамічно розвиваються і дохідних ринків. На сьогоднішній день аналізовані банки мають всі необхідні умови для активного розвитку, даного напрямку. Ми вважаємо, що підвищену увагу потрібно надати напрямку іпотечного кредитування. Удосконалення законодавчої бази про іпотеку в найближчому майбутньому, триваюче зниження процентних ставок також забезпечить серйозне зростання ринку іпотечного кредитування.

З огляду на очевидні перспективи як споживчого, так і іпотечного кредитування необхідно прогресивно розвивати ці напрямки. Для цього пропонуємо виконати наступні заходи:

- удосконалити технології масового кредитування фізичних осіб;
- розробити політику процентних ставок, прив'язаною до рівня ризиків;
- розвинути систему продажів стандартизованих кредитних продуктів на базі мережі філій і додаткових офісів;
- підвищити якість роботи front-офісу;
- впровадити систему лояльності до відповідальних клієнтам;

- регулярно проводити маркетингові дослідження з метою оновлення продуктової лінійки відповідно до мінливих потреб клієнтів.

Комісійні операції на ринку обслуговування фізичних осіб - в умовах падіння процентної маржі розширення обсягів операцій, що приносять комісійні доходи, є однією з ключових стратегічних завдань. В даному напрямку банкам необхідно істотно розширити обсяги операцій по переказам фізичних осіб, реалізації дорожніх чеків за рахунок залучення цільових груп клієнтів при збереженні поточних обсягів валютно-обмінних операцій.

З ростом вартості комунальних послуг у банків з'явився економічний інтерес з обслуговування обороту оплати послуг за ЖКГ. Банки вже зараз намагаються поділити ринок комунальних платежів, який стане набагато привабливішою в міру завершення реформи ЖКГ. У зв'язку з цим банк, що володіє розгалуженою філіальною мережею, може зайняти міцні позиції в даному сегменті ринку.

Операції на фінансових ринках - розвиток міжбанківського ринку, а також тенденції поступового подовження термінів міжбанківських кредитів дозволяють розглядати даний ринок як спосіб регулювання платіжної і валютної позиції, а також регулювання ліквідності банку.

Таким чином, перспективними напрямками щодо поліпшення фінансової стійкості державних банків України на фінансовому ринку повинні стати:

- 1) Підвищення ефективності роботи інституту персональних менеджерів на напрямку клієнтського бізнесу.
- 2) Встановлення пріоритету в частині розвитку роздрібних послуг та продажу стандартизованих масових продуктів.
- 3) Встановлення в якості цільового клієнта на корпоративному сегменті підприємств середнього і малого бізнесу.
- 4) Розширення мережі з основним орієнтиром на просування роздрібних продуктів, а так само кредитування малого і середнього бізнесу.
- 5) Вихід на ринок послуг проектного фінансування.

- 6) Збільшення масштабів бізнесу.
- 7) Збереження поточного рівня рентабельності капіталу та рентабельності активів.
- 8) Збільшення частки чистих непроцентних доходів у структурі сукупних доходів шляхом розширення номенклатури і обсягів надання комісійних послуг клієнтам.
- 9) Збільшення середніх обсягів бізнесу в розрахунку на одну точку продажів.
- 10) Розширення ресурсної бази за рахунок залучення коштів вітчизняних і іноземних банків, а також інших фінансових інститутів.
- 11) Забезпечення якісного зростання бізнесу за рахунок глибокого реінжинірингу і стандартизації ключових бізнес-процесів, підвищення якості і швидкості обслуговування клієнтів шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій.
- 12) Подальша модернізація і розширення мережі операційних підрозділів з метою нарощування обсягів продажів банківських продуктів в середньостроковій перспективі.

Також було виявлено низький ступінь забезпеченості діяльності банку власним капіталом для покриття можливих збитків. У зв'язку з цим, з метою нарощування власного капіталу, необхідно здійснити додатковий випуск цінних паперів.

Таким чином, запропоновані заходи, спрямовані на поліпшення фінансової стійкості банків України. Реалізація даних пропозицій позитивно позначиться на фінансовій діяльності аналізованих установ і вплине на кінцеві фінансові результати їхньої діяльності.

### **Висновки до розділу 3**

Для виявлення співвідношень кількісних факторів, за допомогою регресії шляхом підстановки різних факторів в рівняння регресії дає розуміння

природи досліджуваних економічних явищ і процесів. В результаті це дозволить вплинути на залежні фактори, втручаючись в економічний процес для досягнення поставлених результатів. Для цього використовувались наступні показники:

- показники достатності капіталу (X1);
- показники ліквідності (X2);
- показники, що характеризують якість активів (X3);
- показники прибутковості (X4);
- показники рентабельності (X5);
- рейтинг (X6).

В ході проведеного аналізу було виявлено, що найбільш вагомими чинниками, що впливають на фінансову стійкість є показники, які характеризують прибуток і рентабельність (X4 і X5). В результаті можна зробити висновок, що, розроблена за допомогою регресійного аналізу модель оцінки фінансової стійкості банків може дати адекватну оцінку їхнього фінансового стану.

Для покращення фінансової стійкості банкам необхідно нейтралізувати негативні зовнішні та внутрішні чинники. Необхідно знизити залежність від позикових коштів, наростити забезпеченість ліквідними засобами та власним капіталом для покриття можливих ризиків. Варто покращити роботу інституту персональних менеджерів на напрямку клієнтського бізнесу, встановити пріоритет в частині розвитку роздрібних послуг та продажу стандартизованих масових продуктів. Вибрати в якості цільового клієнта на корпоративному сегменті підприємств середнього і малого бізнесу.

Необхідно розширити мережу з основним орієнтиром на просування роздрібних продуктів, а так само кредитування малого і середнього бізнесу та вийти на ринок послуг проектного фінансування.

Варто збільшити частку чистих непроцентних доходів у структурі сукупних доходів шляхом розширення номенклатури і обсягів надання

комісійних послуг клієнтам. Розширити ресурсну базу за рахунок залучення коштів вітчизняних і іноземних банків, а також інших фінансових інститутів.

Забезпечити якісне зростання бізнесу за рахунок глибокого реінжинірингу і стандартизації ключових бізнес-процесів, підвищення якості і швидкості обслуговування клієнтів шляхом впровадження сучасних інформаційних технологій.

## ВИСНОВКИ

На початку роботи була поставлена мета, що полягає в оцінці фінансової стійкості державних комерційних банків України. Для досягнення поставленої мети було виконано наступні задачі дослідження:

- визначено сутність та основні елементи фінансової стійкості комерційних банків;
- визначено методи оцінки фінансової стійкості комерційного банку;
- розглянуто капіталізацію банківської системи як фактор фінансової стійкості банків;
- проведено фінансово-економічний аналіз діяльності комерційних банків України;
- проведено аналіз та оцінку фінансової стійкості комерційних банків;
- визначено особливості побудови та застосування моделі лінійної регресії;
- розроблено рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості комерційних банків.

1. Фінансова стійкість – це фінансовий стан господарюючого суб'єкта, що характеризується сукупністю певних фінансових параметрів, фінансовою незалежністю від зовнішніх кредиторів та змогою організації управляти фінансовими ресурсами, зокрема сумами власних засобів для забезпечення базової діяльності.

2. Найважливішими елементами фінансової стійкості є платоспроможність, ступінь ліквідності активів, кредитоспроможність.

3. Оцінка рівня ефективності банківської діяльності здійснюється на основі розрахунку показників рентабельності активів, капіталу, доходів, чистої процентної маржі тощо. Важливим є відповідність встановленим НБУ показникам банківської діяльності, щодо ліквідності та достатності регулятивного капіталу.

4. Для визначення рейтингової оцінки банку використовується міжнародна система CAMELSO – це удосконалена бальна система, яка базується на поєднанні оцінки кількісних та якісних показників, бухгалтерського підходу та професійного судження, що дозволяє зрозуміти загальний стан банку на основі стандартизованих критеріїв, що охоплюють усі напрямки його діяльності.

5. Капіталізація в банківській діяльності – це процес приєднання до суми основного капіталу норми прибутку відсотка, а також шляхом випуску акцій і інших способів нарощування їх капітальної бази.

6. Функції капіталізації банківської системи: мобілізаційна, захисна, стабілізаційна, стимулююча.

7. Капіталізація банків є одним із вагомих чинників, які забезпечують можливість банківської системи реалізовувати вагомий вплив на економіку, мінімізуючи при цьому фінансові ризики і відповідно підтримуючи стабільність та надійність банківських установ. Продуктивне функціонування банківської системи залежить від рівня її капіталізації.

8. АТ КБ «Приватбанк» є лідером на ринку банківської діяльності та найбільшим за розміром активів вітчизняним банком.

9. Приватбанк активно розвивається та шукає шляхи зменшення ризиків і збільшення прибутку. Чистий прибуток за аналізований період збільшився більш як в два рази. Зросли й чисті активи на 32069 млн грн. Збільшилась сума кредитів клієнтів та коштів клієнтів і банків. Основні клієнти Приватбанку – фізичні особи. В 2019 році портфель ФО становив 181 млрд грн, а ЮО 50,2 млрд грн.

10. АТ «Ощадбанк», що належить до системно важливих банків України та посідає друге місце серед банків України за розміром активів. розподіл активів Ощадбанку є наступним: 46% – інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 26% – кредитний портфель; 28% – інші активи.

11. Чисті активи банку зросли за аналізований період на 32 056 млн грн. Зросли готівкові кошти та кошти клієнтів. Однак, зменшилась сума кредитів і

заборгованості клієнтів на 2375 млн грн за рахунок юридичних осіб. Прибуток банку зріс з 162 млн грн до 277 млн грн. Портфель юридичних осіб становить 57,6 млрд грн у 2019, а фізичних – 7,6 млрд. грн.

12. Укрексімбанк у 2019 році мав достатній рівень власного капіталу, успішно використовував диверсифіковані джерела фондування для створення надійного запасу ліквідності, вчасно і в повному обсязі забезпечив погашення залучених ресурсів. Власний капітал банку сформований за рахунок статутного капіталу, розмір якого склав 38,73 млрд. грн. станом на 31 грудня 2019 року.

13. Станом на 31 грудня 2020 досліджуванні банки дотримувалися вимог Національного банку України щодо нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2)

14. Аналізовані банки дотримуються встановлених НБУ нормативів ліквідності. Більшість показників вище норми.

15. За показниками рентабельності, лише Приватбанк дотримується нормативних значень. Рентабельність активів і капіталу Ощадбанку і Укрексімбанку недостатня.

16. За рейтингом стійкості Приватбанк знаходиться на 7 місці, Ощадбанк на 9, а Укрексімбанк на 12.

17. Для прогнозування фінансової стійкості банків використовувалась модель лінійної регресії.

18. Застосовувались наступні показники: показники достатності капіталу, ліквідності, показники, що характеризують якість активів, прибутковості, рентабельності та рейтинг.

19. В ході проведеного аналізу було виявлено, що найбільш вагомими чинниками, що впливають на фінансову стійкість є показники, які характеризують прибуток і рентабельність.

20. Для покращення фінансової стійкості банкам необхідно нейтралізувати негативні зовнішні та внутрішні чинники. Необхідно знизити залежність від позикових коштів, наростити забезпеченість ліквідними



засобами та власним капіталом для покриття можливих ризиків, підвищити якість обслуговування клієнтів та орієнтуватись на сегменті підприємств середнього і малого бізнесу.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кован С.Е., Кочетков Е. П. Финансовая устойчивость предприятия и ее оценка для предупреждения его банкротства // Экономический анализ: теория и практика. 2009. № 15.
2. Пономарева М.А., Маклакова Т.Р. Финансовая устойчивость банков // Вестник РАЕН. 2016. № 4. С. 40-45.
3. Шинази Г. Сохранение финансовой стабильности // Вопросы экономики. 2005. № 36.
4. Барвинко В.А. Проблемы финансовой устойчивости кредитных организаций в нестандартных экономических условиях // Актуальные проблемы и перспективы развития экономики: российский и зарубежный опыт. 2016. № 4. С. 23-29.
5. Овчинникова О.П., Бец Ю.А. Динамическая устойчивость банковской системы: основные проблемы и модель развития. Орел: ОРАГС, 2007. 178 с.
6. Уразова С.А. Устойчивость банковской системы: сущность и механизмы воздействия // Деньги и кредит. 2007. № 8. С. 30-34.
7. Гумерова Э.Ф., Запольских Ю.А. Факторы финансовой устойчивости коммерческих банков // NovaInfo.Ru. 2016. № 56. Т. 2. С. 292-296.
8. Довгаль Ю.С., Чамара Р.О. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення, URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1501/15djssfs.pdf>
9. Юрчишена Л.В., Подолян С.В. Оцінка фінансової стійкості комерційного банку, URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Rbetu>
10. Фінансова стійкість банку. Глосарій банківської термінології НБУ, URL: [https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=123698](https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123698)

11. The official site of Deutsche Bundesbank, URL: [http://www.bundesbank.de/Navigation/EN/Core\\_business\\_areas/Financial\\_and\\_monetary\\_system/Stability/stability.html](http://www.bundesbank.de/Navigation/EN/Core_business_areas/Financial_and_monetary_system/Stability/stability.html)
12. The official site of Norges Bank, URL: <http://www.norges-bank.no/en/financial-stability/>
13. Global Financial Stability Report: Bridge to Recovery October 2020 INTERNATIONAL MONETARY FUND p. 71, URL: <file:///C:/Users/OOO/Downloads/text.pdf>
14. Глосарій банківської термінології НБУ, URL: [https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=124734&cat\\_id=124733](https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=124734&cat_id=124733)
15. Юрчишена Л. В., Подолян С. В. Оцінка фінансової стійкості комерційного банку. Регіональна бізнес-економіка та управління, 2013, № 3 (39) с. 72-79
16. Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні № 166 від 22.12.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01#Text>
17. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 720-IX від 17.06.2020, URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14?find=1&text=%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE#w1\\_1](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14?find=1&text=%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE#w1_1)
18. Вітлінський В., Пернарівський О. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / Банківська справа. 2000. № 6. с. 48–51.
19. Система CAMELSO. Глосарій банківської термінології. НБУ, URL: [https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=123651](https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123651)

- 20.М.А. Коноплица Капитализация банковской системы как фактор повышения конкурентоспособности, URL: <https://rep.polessu.by/bitstream/123456789/5518/1/125.pdf>
- 21.Осадчий І.А. Реструктуризаційні процеси в банківському секторі та їх вплив на безпеку фінансової системи держави / Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави». Харків, 2014. с. 222-226.
- 22.Дибя М., Краснова І., Стрижак А. Методологічні підходи до трактування сутності капіталізації банківської системи / Вісник НБУ. 2014. № 1. с. 22-29.
- 23.Паньків Х.П. Фінансовий механізм капіталізації банків в Україні / Дисертація на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. Львів, 2015. 278 с.
- 24.Раделицький Ю.О. Роль капіталізації та ліквідності у забезпеченні стабільного функціонування банків України / Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія “Економіка”. Випуск 8. 2014. с. 164-168
- 25.Ткачук Н.М. Капіталізація банку: економічна сутність і різновиди / Вісник Української академії банківської справи. 2010. № 1. с. 49-54.
- 26.Стрижак А.П. Капіталізація банківської системи України / Автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, Київ, 2013. 21 с.
- 27.Бордун Л.О. Проблеми капіталізації банків України в умовах євроінтеграційних процесів Фінансовий ринок, 2018, URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=3176>
- 28.Офіційний сайт АТ КБ «Приватбанк», URL: <https://privatbank.ua/>

- 29.Звітування про діяльність банку АТ КБ «Приватбанк». Міністерство фінансів України, URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/Privatbank\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Privatbank(1).pdf)
- 30.Офіційний сайт АТ «Ощадбанк», URL: <https://www.oschadbank.ua/ua>
- 31.Звітування про діяльність банку АТ «Ощадбанк». Міністерство фінансів України, URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/Oschadbank\(2\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Oschadbank(2).pdf)
- 32.Офіційний сайт «Укрексімбанк», URL: <https://www.eximb.com/>
- 33.Звітування про діяльність банку АТ «Укрексімбанк». Міністерство фінансів України, URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/Ukreximbank\(1\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/Ukreximbank(1).pdf)
- 34.Методика розрахунку банківських показників, URL: <http://bankografo.com/analiz-bankiv/bankivska-statystyka/metodika-rozrahunku-bankivskih-pokaznikiv>
- 35.Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу. Глосарій банківської термінології НБУ, URL: [https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=123465](https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123465)
- 36.Річний звіт 2019 НБУ, 123 с., URL: [https://bank.gov.ua/admin\\_uploads/article/annual\\_report\\_2019.pdf?v=4](https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2019.pdf?v=4)
- 37.Рейтинг стійкості банків за підсумками 4 квартала 2019. Мінфін України, URL: <https://minfin.com.ua/ua/banks/rating/?date=2020-01-01>
- 38.Волощук, Л.А., Ткачев С.И., Моница О.Ю.// Учебно-практическое пособие / Статистика / Саратов 2016 с. 140 – 153.
- 39.Global systemically important banks: assessment methodology and the additional loss absorbency requirement (Cover note) // Basel Committee on Banking Supervision, URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs207cn.pdf>
- 40.Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking system. – Bank for International Settlements, December 2010, URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>

- 41.Шинкар М. Базельські рекомендації в контексті підвищення стабільності функціонування банківської системи як правові заходи попередження банкрутства банківських установ. Фінансове право №7. 2017 с. 104-108
- 42.Рекомендации по повышению финансовой устойчивости банка. Повышение финансовой устойчивости кредитных организаций в условиях финансовой нестабильности. ожидаемое изменение спроса на услуги банков в обозримой перспективе, включая появление спроса на новые, 2020р., URL: <https://shadowgold.ru/dengi/rekomendacii-po-povysheniyu-finansovoi-ustoichivosti-banka.html>

